

IN MEDIAS RES

Број 2
Година 2024

ISSN 2955-229X

MAAA
MACEDONIAN AMERICAN ALUMNI ASSOCIATION

IN MEDIAS RES

Списание на студентите на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“

IN MEDIAS RES

Списание на студентите на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“

Издава:

Филолошки факултет „Блаже Конески“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје

Излегува:

Квартално, во електронски формат

Уреднички одбор:

Андреј Медик Лазаревски, главен и одговорен уредник; Катедра за општа и компаративна книжевност

Ангела Бошкоска, Катедра за општа и компаративна книжевност

Марија Велинова, Катедра за општа и компаративна книжевност

Михаела Стевковска, Катедра за општа и компаративна книжевност

Благоја Јовановски, Катедрата за англиски јазик и книжевност

Марија Наумоска, Катедра за македонска книжевност и култура

Тамара Николовска, Катедра за англиски јазик и книжевност

Координатор:

проф. д-р **Зорица Т. Стрезовска**, професорка на Катедрата за англиски јазик и книжевност

Јазично уредување:

Стефан Спасовски, студент на Катедрата за македонски јазик

Благоја Јовановски, студент на Катедрата за англиски јазик и книжевност

Алма Шемо, студентка на Катедрата за македонски јазик

Техничко уредување и дизајн на корица:

Ајнур Касо

Адреса на редакција и контакт:

бул. Гоце Делчев 9а (Филолошки факултет „Блаже Конески“), 1000 Скопје

e-mail: inmediasresflf@yahoo.com

ISSN 2955-229X (електронско издание)

Списанието излегува со помош и поддршка на студентите и Деканатот на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ – Скопје, Факултетското студентско собрание и Новинарскиот клуб на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Copyright © Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје, 2024

Содржина

Воведен збор од уредниците.....5

АВТОРСКИ ТЕКСТОВИ 6

Поезија

Магдалена Петровска

Виртуозна јас.....8

Дијана Вујик

Човекот.....9

Ива Делевска

Избледуваш/Кафез.....11

Дафина Веселиновска

Разлевање во бројот 39/78.....12

Борис Симоновски

Обоени чувства.....13

Ирена Алексовска

A wait.....14

Анастасија Лефкоска

The Fourth Sister.....15

Проза

Викторија Јовановска

Ах, бе Патрокло лошо ти се пишува.....20

Рената Јовановска

Огледалце.....22

Импресии

Лина Станоеска Пума

Минатото, сегашноста и идеалот | кон филмот „Минати животи“ на Селин Сонг.....26

Есеи

Клементина Аврамовиќ

Книжевните, културните и општествените аспекти во поезијата на Конески.....30

Андреј Медиќ Лазаревски

Структурата на фикцијата според теоријата на Маргарет Мекдоналд.....38

Превод

Превод на студенти на групата по шпански јазик

**33-тото писмо од „Писма за ерудицијата и љубопитството“
од Бенито Херонимо Феихо.....49**

Студентски став

Андреј Ангеловиќ

O tempora o mores.....52

Илија Колев

Пиреј.....55

Петар Китанчев

Што значи да се биде Македонец?.....57

ИНТЕРВЈУА

59

Тамара Николовска

**МИЛА КОРУНОВСКА, претседателка на ФСС на ФЛФ
Активноста на студентите е во подем.....60**

Ангела Таневска

**ЕРАЗМУС СТУДЕНТИ
Професорите на УКИМ се подостапни, во Скопје има бројни културни настани и добра
храна.....63**

СТУДЕНТСКИ ЖИВОТ

66

Студентите препорачуваат67

Волонтирај70

АВТОРИ НА ТЕСКТОВИ ВО ОВОЈ БРОЈ

72

ВОВЕДЕН ЗБОР

Директно во сржта, во средината. *In medias res* во студентскиот збор, мисла и размисла, директно внатре онаму каде што студентите сме најсилни – имено, умното и креативното. Пред вас се наоѓа вториот број на списанието на студентите на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Ова списание по одредена пауза повторно го реактуализираме и, еве, по првиот број што излезе минатата година, го отвораме првиот број за оваа година од вкупно четири планирани. Како што ќе можете да видите и понатаму низ содржината, повторно имаме еден убав, обемен, квалитетен и разновиден број. Во вториот број ќе можете да проследите 7 поетски објави, 2 прозни прилога, 1 осврт за филм, 2 есеја, 1 студентски превод, 3 колумни, 2 интервјуа, по 3 предлози на книги, музика и филм, како и неколку предлози за студентски опции за волонтирање и активизам.

Со ваквата разновидна содржинска понуда секако дека сакаме да го покажеме креативниот, уметнички, теориски и активистички капацитет на студентите на нашиот Универзитет. Па така, во овој број ќе може да го прочитате второнаградениот есеј на конкурсот „Блаже Конески“, а ќе можете и да ја проследите новооформената рубрика за студентски преводи која е посветена на еден индикативен текст на Бенито Херонимо Феихо. Овој број, исто така, меѓу другото, ќе може да прочитате и интервју со новоизбраната претседателка на Факултетското студентско собрание, Мила Коруновска.

За крај, сакаме да се заблагодариме до деканот на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, проф. д-р Владимир Мартиновски, кој ја прифати и ја помогна иницијативата за повторно активирање на списанието, до професорката д-р Зорица Т. Стрезовска која е координаторка на Новинарскиот клуб при нашиот факултет, со чија помош го работиме ова списание, како и до МААА. Секако, благодарност и до Факултетското студентско собрание на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ и на авторите и авторките на текстовите во овој број кои придонесоа за квалитетната содржината на списанието.

од Уредничкиот одбор на *In medias res*

**авторски
ТЕКСТОВИ**

The image features an abstract composition of various green geometric shapes, including triangles and polygons, scattered across a white background. The shapes vary in size and orientation, creating a dynamic and layered visual effect. Some shapes are solid dark green, while others are a lighter, muted green. The word "поезија" is centered within one of the shapes.

поезија

УДК 821.163.3-1

Магдалена Петровска

Виртуозна јас

Насмевката моја ти ја подарувам
за со тагата твоја да зацарувам,
бескрајна ми е храброста лавовска
за твојот кукавичлак да го исплашам,
поседувам врелост
твојата душа ледена да ја затоплам,
го поседувам Сонцето
да го разденам твојот карамрак,
имам необузdana страст
да ја преобратам твојата тешка апатија,
имам сила немерна
за твојата слабост бескрајна,
имам решителност,
антипод на твојата колебливост,
го имам немирот универзумски
да ти го нарушам мирот во кој си закрлжлавел,
ја имам целата ренесансна убавина
да ти го обојам монотониот живот со најубавиот спектар
на бои.

УДК 821.163.3-1

Дијана Вујиќ

Човекот

Живо битие осудено,
неуморно се топи во своето его,
поттикот кон подобро утре –
е копнежот за подобро вчера.
А, тој пак,
живее во ужасот на сопствената ноќна мора,
која како нож продира во неговата срж,
нагласувајќи почеток на уште една зора.
Себичен и гладен за сопствените интереси,
занемарувајќи ги останатите луѓе околу него,
осудени да чекорат покрај него,
заковани беа тие со ланци околу своите вратови.
Ох, таа нежна кожа.
Ох, ти си притаено зло,
позади тоа лице се криеше црnilo,
катран црн како ноќта и мракот,
олицетворение на ужасот,
се задушува во сопствената емоција,
копнеејќи по својата среќа.
Не си среќен ни кога сакаш,
не си среќен ни кога умееш,
не си среќен ни кога се обидуваш.
О, ти човеку, зар вреди?
Пушти ги, распослај ги крилјата,

катранот со надеж тргни го,
сонот со амбиции поткрепи го,
да прсне таа грутка,
чиниш цврста земја,
распарчи ја со твојата среќа.
Ох, ти човеку, безнадежен,
внеси светлост во сопствениот сокриен рај,
тргни го катранот – макар капки пот протекле
по твоето бледо лице,
дај му смисла на бесмисленото,
дај му надеж на невозможното,
турни го и ќе стане возможно,
коренот продолжува да се шири
на таа сува земја со капка вода,
човекот цути ко цвеќе со насмевка.
Запомни измачена душо,
роб на својот немир и јад,
единствен си,
не си клон,
ти си ти,
процветај.

УДК 821.163.3-1

Ива Делевска

Избледуваш

Те гледам како ја губиш бојата,
како ја губиш јасноста на формата.
Избледуваш со секоја сменета навлака на перницата,
со секоја сменета постела,
со секоја измиена чаша,
со секое перење на алиштата,
со секое мое капење,
сè повеќе секој ден.

Но, најмногу избледуваш со секое заоѓање на Сонцето,
избледуваш со секоја измината Месечина,
избледуваш со секое заминување на ѕвездите.

Ти, како и тие, се губиш во синилото од небото.

Кафез

Излези од кафезот.
Ајде, излези и направи една
куќичка за птици.
Направи ја во душава моја.

УДК 821.163.3-1

Дафина Веселиноска

Разлевања во бројот 39/78

Се разлеваам и разлеваам во нијанси на пастелна разнобојност само за да се слеам во кафена дамка.

Се излеав од една портокалова надеж, но боите полека ми избледија.

Жолтата се протнуваше овде-онде, но немав од кое сонце да ја црпам и затоа стана крем.

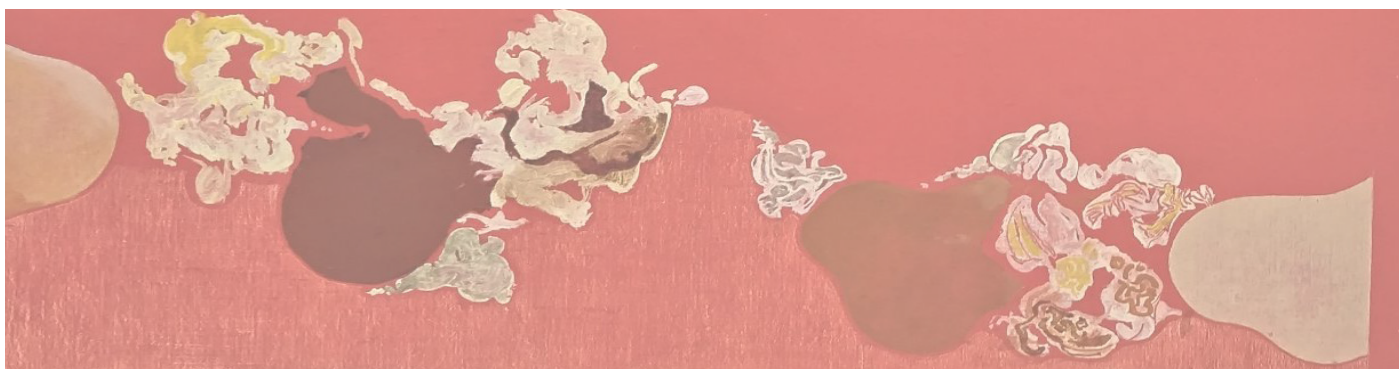
Повеќе ги сакам оние кафенкави изливи, отколку рамнодушната пудра боја.

Направив неколку цртки во црвената, но никогаш сосем не ѝ се препуштив за да оставам силна трага.

Но исто така, никогаш и не мислев дека попрво би се излеала во обична кафена боја отколку да се измешам за миг со црвената.

И сега на 39 кои ги имам сè уште не верувам дека не ја искусив бојата која ми го окупираше умот цел живот.

Втората моја половина го стори истото, но имаше поголема толеранција кон црвената боја.

Слика 39/78, 1978, Ристо Калчевски (масло на платно, каширана на шпер)

УДК 821.163.3-1

Борис Симоновски

Обоени чувства

Дозволи ми само:

Да те обојам: жолта

и со милите раце топли,
како сончевите зраци испружени,
да ме стегнеш цврсто
и од прегратки да не ме пушташ.

Да те обојам: сина

и да ми вдахнеш живот,
како вода опојна,
за моето срце оскудно,
чиј извор вечно се суши.

Да те обојам: црвена

и како огнот да станеш пламена
со твојот поглед да ме заплениш
и да ми протечеш низ вените
како пожар низ лозје.

Јас сум кривкото растение
чии ластари ги голтаат пламени јазици,
однадвор горам, но внатре сум среќен.
Гори сè околу мене, но јас сум во рај.

Само кога ме придружува гласот твој,
кој ѝ дава на мојата душа спокој.

УДК 821.163.3-1

Ирена Алексоска

A wait

Despair in the early morning
A calling in the peaceful breeze,
Coming with a deadly whisper.
“Come with me”, she says.

It's unbreathable, even around the clearest air
Losing myself with her
Becoming a stranger to myself.
And my wish for a calm mind
Becomes the restful sleep of death.

A long wait for a breather,
But there's no sign of happiness
The doom seems nearer
My heart stops beating.
Introducing me, with a laughter,
to death.

УДК 821.163.3-1

Анастасија Лефкоска

The Fourth Sister

The grave – dirt washed away, hair wet from bathing,
this is how we find our daring Lady.

“It is done, sister”,

through the crackling fire, we hear a whisper.

“It is done.” – her soft cackle answers, still hoarse, still hollow,

the tea steams away untouched on the table

the pain still fresh as this fable, makes it hard to swallow.

“It is done.” she croaks.

“Art thou joyous?” asks her other sister’s voice,

“And then some”, she throws her band of gold

into the burning smoke

that sets the cozy room into a cozy mist.

She drinks her cold tea and uncurls her fist.

You see, dear reader,

dear Stories’ life-giver,

Fair is foul and foul is fair – that much is true –

But would it have been different if instead of her it was you?

Let me set a scene:

Some 200 years ago,

when Scotland fair was full of snow,

across the King’s castle and that river lean,

in the small forest in-between,

our same Lady deceived, sick and love – forlorn,
with her prayers and tears brought Hecate into her sisters'
home.

“Curse him that is to another wed!
Curse his villainous smile and lust and greed!
Curse him that strangled our child dead!
Curse them all who of him speak!
Curse his name and house and breath!
O, Mother Hecate, help me curse
and destroy the name of Macbeth!”
And it all flowed from there like water – from that humble
home,
Hell hath – as they say – no fury like a woman scorned.
Now, you may be confused and rightly so,
who is our Lady – the one that escaped death?
Well, her given name long forgotten,
our Lady you may know now as Lady Macbeth.
Double Bubble – Foursome Trouble!
You thought there were three before?
No, dear reader – you forgot one more!
Now my trusty quill
let the clock reverse if you will,
let her speak what she spoke,
memories let her evoke:
“I will wait till the Devil’s line bears a son
when of age I will have him, or he will have none!
The moment has come:
For two centuries sisters, we have watched the line

now is the time
to get revenge on Macbeth!
He will see me by the creeks
under the Weeping Willow
he will save me from the wolves howling at our Moon -
oh, what a hero,
he will then become my not – yet – dead Bridegroom,
his mother a childless weeping widow.”
“But sister, will he agree?” the youngest of them speaks
“He will in a matter of weeks,
for, he is no man, but a mouse,
like a dog, he will obey the Mistress of his house,
but I will not send him to Hell,
Blood carries curses spoken like honors and tokens,
no, I will not damn him, he will do that on his own well.”
And so it begins:
Thunder and lightning. Enter three witches,
one is hidden:
Plant the seed,
Kill Duncan,
Whisper aloud the thoughts festering inside his head,
plant false greatness in his mind at night, lying in his bed,
With daggers flying and ghostly scenes
scare the gall out of the fiend.
Play the guilt-ridden lady then:
“Out! Out damned spot!” O, the irony,
Out damned spot, so a spillage of red covers my enemy!
Then when all is set in motion,

take the rope and a potion,
mortal death will come easily,
but resurrection will be spiced with victory.”
And in such manner, it all began:
Thunder and lightning. Entered three witches
one stayed hidden,
The new King’s dead and cursed – what a villain,
His line shriveled and lay next to his ancestor’s cracked
grave,
the Lady - freshly dug up, spat on the elder’s name:
“Now we are even.”
Thunder and lightning. Healed ache and sickness.
Exit not three, but four witches.

проза

АХ, БЕ ПАТРОКЛО ЛОШО ТИ СЕ ПИШУВА

УДК 821.163.3-32

Почетокот, односно крајот на Тројанците им се ближи. Кога ќе подразмислиме малку, редно време беше некој да им покаже кој е главен. За среќа, или несреќа, планот на Хера и Посејдон се оствари многу подобро од што некогаш мислев, сега Зевс избекумен се обидува нешто да направи. Што може тоа старче да направи сега? Најдобро ќе биде пак да си легне некаде и да ја преспие војнава за да може да тврди дека ништо не направил за крајниот исход што треба да се оствари. Ми здодеа да го гледам ова крвопролевање секој ден. Освен што овие смртници не умираат толку лесно, туку се противат на судбината. Мислат дека можат да го прават тоа! Не знам дали да се смеам или да плачам кога ќе ги слушнам нивните говори за поттик во војна, како тоа да ќе направи некаква промена или ќе донесе победа.

Ха, ха, ха, ха! Ех, ене го Аполон се вмеша сега. Уште тој ни фалеше! Се чини дека добро им оди на Тројанциве. Сиротиот Ајакс се обидува нешто да направи, ама пријателе, не ти оди многу добро. Види го Хектор како се доближува, мислиш подготвен е да умре во секој момент. Уф, што сè можам да направам сега, ајде малку да им ги забиберам плановите.

Каде е мојот мил Патрокло? Ах, ене го. Што прави таму кај Ахил? Кутриот Патрокло, пак го моли Ахил за нешто. Ајде да видиме за што се работи овој пат? Хм!...Аха! Знаам сега. Федар ќе се согласи со мене, а и вие сигурно го знаете тоа, ама овие двајца имаат посебна хемија меѓу нив. Не ми верувате? Сега ќе ви кажам на што мислам.

Секако дека Ахил ќе се согласи да му го даде оклопот на Патрокло, секако само на кратко, што ако го гребне некаде, кој ќе биде виновен тогаш? Ама тоа не е важно

сега, еве го мојот сладок Патрокло во оклопот на Ахил. Леле! Види колку добро му стои оклопот! Овака, од далеку не се препознава дека не е Ахил. Паметен е овој мој Патрокло. Од друга страна ми е жал да го гледам Ахил да се моли на Зевс. Без гајле, затоа јас сум тука - за да остварам желба. Кому ќе ја остварам желбата, тоа е тајна.

Гледајте како бегаат Тројанците! Лигуши едни! Од еден оклоп ви е страв, срамота! Ама тука нешто не мириса како што треба, нешто многу лошо ќе се случи. Живеам за секој момент после ова претчувство. Некој сака да ти наштети мил мој Патрокло и ти самиот не си свесен за тоа, ама затоа јас знам и одвај чекам да го видам тоа. Види го Патрокло, тој си ја врши работата како што треба, вешт е со копје. Оној онаму е Сарпедон. Ах, и тој нема среќа, и него судбината не го сака. Замавнува, и... погодува! Ура за Патрокло! Ова нема да му се допадне на Зевс. Кој бог те натера да го убиеш, Патрокло? Е сега и Хектор се приклучува, со дарот на Зевс не изгледа многу добро за Патрокло. Ех, те гледам Аполон. Куче едно, се осмели да го повредиш мојот Патрокло. Еве го Хектор, да не ја испушти шансата, го усмртува. Леле! Само Ахил да разбере за ова. Некој нека го извести веднаш!

Еве го славниот јунак доаѓа, со оклопот од мајка му, разбеснет и тажен за својот драг пријател. Одмаздата за Хектор му тече од очите. Каде е тој? Ах, ене го! Ахил ќе те срамни со земја. Земјата најдобро знае каков вкус има телото на Хектор, сега и јас сакам да знам. Не знам дали ќе остане неговото тело цело, за да се обидам да го видам кога ќе се расчисти полето. Навистина сакам одблизу да видам што сè ти има направено Ахил. Па и овој не сака да прекине. Ајде некој нека го запре! Добро, не мислев навистина да го запре, туку со убаво да му рече да прекине... Не, кој го повика Парис пак сега? Од каде се појави ти, грешнику? И еве го, нишани. Боговите се на негова страна, а Ахил очигледно нема среќа, жално. Ау! Стрелата го погодува онаму каде што нема оклоп. Трагично! После сето она што се случи, вака ли е судено работите да завршат?

Жално, какво губење на време беше ова. Поарно да се вратам во темната дупка, таму барем има нешто интересно да се прави.

Викторија Јовановска

ОГЛЕДАЛЦЕ

УДК 821.163.3-32

Ги држев клучевите од новиот стан. Се почувствував како да ми падна грутка од градиве кога излегов од агенцијата за недвижности. Денот беше сончев, блескавите зраци ми го галеа полуголото тело. Лелеавиот жолт фустан се брануваше од утринското свежо ветре. Беше девет и триесет. Гордо одев низ калабалакот на улицата Бурбон. Сакав да го одминам кафулето, ама мирисот на свежо сварено кафе како потајно да ме повикуваше. Беше повкусно од обично, можеби беше до шлагот или до коцките лед, кои со секоја голтка ме освежуваа како ладни далги од соленото море. Велат дека кафето се пие горко. Но, проголтав толкава горчина во животот, што можам да уживам барем во сласта на утринското кафенце.

Продолжив по патот. Решив дека денес е убав ден. Уште поубав би станал со еден букет. Целава приказна почнува да звучи како клише. Цвеќарницата блескаше во шарени бои, мирисаше на полјани и на утринска роса. Кога го зедев букетот со лалиња и продолжив по патот, се почувствував како главен лик од некоја серија.

Новиот стан ми е спроти паркот Волденберг, со поглед на фамозната божествена река Мисисипи. Има две соби и прекрасна светлозелена кујна. Отсекогаш сум сакала кујната да ми биде светла и шарена. Можеби и баш затоа решив дека токму местенцево е она во кое сакам да го поминам остатокот од животот.

Десет и триесет. Потрчав кон таксито што стоеше на црвениот семафор. Станува како епизода од некоја романтична комедија. Шегата настрана, таксистот се чинеше како навистина љубезен човек, камо да можев да му раскажам нешто повеќе за мојот живот. Ама за тоа ве имам вас.

Слегов од таксито и се упатив кон топлиот, примамлив и широко отворен влез. Нема

лифт, а станот е на седмиот кат. Тоа му е можеби и единствена мана на моево кротко катче. Зачекорив по скалите, некако среќно потскокнував, дури да трепнеш, веќе се бев качила, го извадив клучот и ја отклучив вратата од станот со број седумнаесет. Му фалеше уште малку уредување, ама барем мебелот беше наместен. Ја зедев вазната од шанкот и ја наполнив со вода за лалињата. Се надевам дека нема бргу да овенат. Овенатите цвеќиња ме потсетуваат на стариот дом, а тоа никогаш не е добар знак. Кога сме веќе на темава, да ви кажам збор-два зошто се преселив.

Живеев во една стара куќа што ми ја беа оставиле мајка ми и татко ми пред да починат. Сигурно се прашувате што се случило со нив, но тоа е приказна за другпат. Важно е дека куќата беше трошна и мизерна. Сепак, некако секогаш ја имаше онаа закрила со која треба да те обвие домот. Освен една просторија, која никогаш не успеа да ја прими топлината со која жареше остатокот од куќата. Беше тоа библиотеката. Секогаш чувствував некое неземно чувство кога ќе влезев таму. Уште од малечка не ја сакав и одбивав да поминувам време во неа. Бев толку исплашена што се обидував да ја заобиколам по секоја цена.

Кога малку пораснав, разбрав дека не ја сакам поради ехото. Имаше некое чудно ехо кое постојано одекнуваше, иако собата никогаш не беше празна. И покрај ова сознание кое делумно ми ги стиши стравовите, стоев подалку од неа. Сè до еден ден, кога останав сама со себе и кога од топлиот дом останаа само ладни сидини. Тогаш, конечно, собрав храброст. Влегов и почнав да ги разгледувам старите правливи книги. Иако не влегував често, ми беа познати. Некои ми ги читаше мајка ми, а други ги бев гледала на работното биро на татко ми. Талкав низ валканата просторија со пајажини по ќошевите и мов по сидовите. Она чувство што ми ја заледуваше крвта додека бев дете сега како да беше уште поизразено. Се тешев со помислата дека е така поради празнината што ја чувствувам од загубата на родителите.

Одненадеж, здогледав една книга што никогаш претходно ја немав видено. Беше црна и со црвени букви пишуваше: „Ехо“. Се прашував дали е можно до толку да не ја забележам претходно. Беше толку впечатлива и стоеше некако поиспакнато од другите. Бев сигурна дека, ако била на местово, несомнено, ќе сум ја забележела. Љубопитноста во мене пламна, ја зедев од полицата. Во истиот миг кога ја поткренав, целата полица се помести напред. Помислив дека е некоја тајна соба што ја изградиле моите за да читаат и да работат намира. Скривница од светот и катче за да побегнат од реалноста. Но, за мое големо изненадување, зад полицата имаше само едно огледало. Се прашував зошто би скриле огледало? Зарем не можеле само да го фрлат ако не им треба?

Ја поттргнав полицата. Изгледаше како нормално огледало, видлив беше одразот на собата полна книги. Сè изгледаше сосема исто. Сепак, очиве ми гледаа едно, а совеста ми кажуваше нешто сосема друго. Како однатре да ми велеше дека не гледам само во

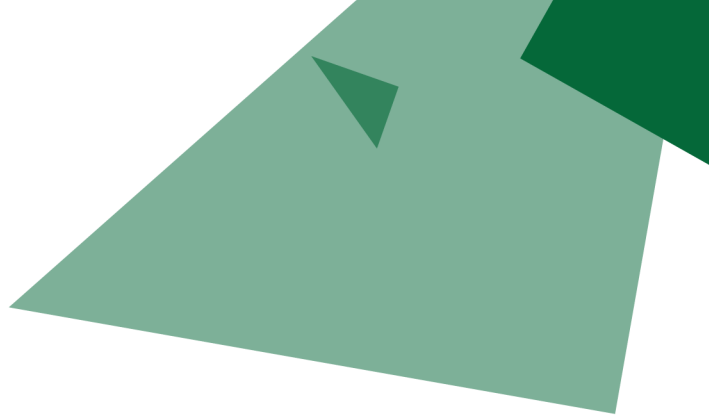
својот одраз и оваа реалност. Како да не беше тоа мојот лик туку нешто натприродно. Ми велеше да си одам. Да бегам. Таа соба таму беше мрачна, светлата беа темни и трепетливи. Изгледаше напуштено и студено. Тогаш, сенката од огледалото погледна директно во мене, широко насмевнувајќи се со горчина и злоба во очите. Во собата, онаа во огледалото, одекна громогласно ехо. Ги затворив ушите и замижав. Сакав да бегам, ама нозеве ми беа како врзани. Ми преостана само да мижам и да посакам да заврши.

Кога ги отворив очите, се чинеше како да сонувам. Го немаше огледалото, полицата за книги си стоеше на старото место, книгата со црвени букви како никогаш да не постоела. Долго се прашував што видов тој ден. Се прашував дали треба да трагам или да бегам од огледалата. Во тој миг ми се чинеше попаметно да бегам од нив. И бегав, но безуспешно. Секојпат лалињата венејеја. Сонцето заоѓаше. Студот навасуваше. А мојот одраз морбидно ми се смешкаше и ме набљудуваше од секое огледало.

Отчука дванаесет часот, се прашувам дали сега можам да го откријам огледалото во мојот нов стан?

Рената Јовановска

импресии

УДК 791(049.32)

МИНАТОТО, СЕГАШНОСТА И ИДЕАЛОТ кон филмот „Минати животи“ на Селин Сонг

Познавајќи го Холивуд како западен центар на успехот и раѓањето на големи светски ѕвезди, во последнава декада сè поголемо внимание се посветува на мултикултурализмот, со посебен акцент на кинематографијата од источните држави. Азија не го поштедува своето богатство и го втурнува во водите на Оскарите, а за тоа доволен показател ни се многуте награди и заинтересираноста од публиката која едвај чека да излезе нов производ што без никаков проблем станува дел од таа „mainstream“ култура.

Од последниот апсолутен корејски фаворит „Parasite“ (Паразит) во режија на Бонг Џон – Ху, оваа година се повторува наклонетоста кон „Past lives“ (Минати животи) во режија на Селин Сонг. И токму тоа ме „подбутна“ да го гледам и овој филм.

Филмот уште на почетокот започнува со кршење на т.н. трет ѕид каде што главниот протагонист Ким Нора погледнува во камерата кон гледачите во улога случајни луѓе кои седат наспроти неа, сопругот и нејзиниот „ин-јонг“. Ин-Јонг е корејски збор со дводимензионално значење. Судбина, за луѓе кои и несвесно се допреле со парчето облека, се погледнале, се поздравиле. А во овој контекст значи и судбината која сурово зближува двајца љубовници, по многу години, во услови кога самостојно го нашле својот животен пат, на различни страни и со различни идеали, ги залажува, за повторно да ги одалечи.

Низ целиот филм е присутна страста. Прво, во детските години пред Нора да се пресели од Сеул во Канада, каде впрочем се запознава со Хе Сунг во училишните клупи, а и дванаесет години подоцна, кога повторно стапуваат во контакт. Нора со своите амбиции да биде писател во Њу Јорк, Хе Сунг да биде инженер во Сеул. Чувствата на Нора повторно испливуваат на површина и бара од Хе Сунг да дојде во Њу Јорк, а тој пак, сака таа да дојде во Сеул. Оттука почнуваат конфликтите на интереси, за низ филмот сè повеќе тие две паралели да се оддалечуваат една од друга.

По осум години, Нора е венчана жена, со маж Американец, за кој сите претпоставуваат дека тој ја носи таа титула на антагонист, но што е поразлично од другите западни филмови, тој е невина и несигурна душа која бара сигурност и константно уверување дека неговата сопруга нема да се врати во преградките на нејзината детска љубов. Сепак, тоа не се случува и добиваме крај кој е реалистичен од сите сфери. Не можеме да бараме Нора трчајќи да се врати во Сеул, да биде со Хе Сунг, но не можеме ниту да ја бараме вината во сегашниот сопруг.

Двете паралели претходно споменати, можат да се искористат дводелно, американски филм кој има идеален крај и корејски филм со реалистична завршница. Корејскиот речник сè повеќе се експонира во интернационалните води, а со тоа и ние добиваме нови начини на проучување на другите култури кои ни малку не се блиски со нашата.

Основата на овој филм е вистинската животна приказна на самата режисерка која го поставува прашањето колку „ин-јонг“ ние имаме во нашите животи? Со колку луѓе несвесно

сме поврзани, ги знаеме, сме ги виделе, колку сме свесни за нивното постоење? Во која животна фаза ќе станат круцијален дел од нашите животи и дел од самите нас?

Не верувам дека некогаш би го знаеле дефинитивниот одговор, но верувам дека човекот е создаден да сака, да љуби и да се грижи. И колку луѓе да запознаваме, да сакаме, низ колку среќа или тага да поминуваме, на крајот на денот ќе мислиме на една личност. Можеби тие се нашиот Хе Сунг, или пак нашата Нора.

Лина Станоеска Пума

The background features several overlapping geometric shapes in two shades of green: a medium sage green and a darker forest green. These shapes are primarily triangles and polygons of various sizes and orientations, creating a layered, abstract composition. The word "есеи" is centered in the white space on the right side of the page.

есеи

Клементина Аврамовиќ

УДК 821.163.3-1(049.3)

Книжевните, културните и општествените аспекти во поезијата на Конески

Поетската дејност на Блаже Конески, на чие поле тој истовремено и еднакво сериозно се ангажира, како и во јазично-филолошкиот опфат на работа, претставува трајна вредност во книжевното и културното наследство во рамки на македонското општество. Како дел од првата генерација на современи поети, каде што единствената податливост на метриката, лирскиот субјект и објект, јазикот и стилот на кој треба да се твори доаѓа од народната литература, Конески се вклучува и активно учествува во процесот на создавање на звукот на уметничкиот збор во македонскиот јазик. Авторитетот на Конески како поет, и успехот во лирските подвизи, доаѓаат од синтезата на книжевни, културни и општествени аспекти кои можеме да ги забележиме во неговата поезија.

За да ги разбереме овие аспекти во поетскиот корпус на Блаже Конески, потребно е и да го разгледаме книжевниот, културниот и општествениот контекст во кој твори. Во првите песни, од неговата раната младост, напишани во периодот од 1941 до 1945 година, а објавени подоцна во селективен избор под наслов „Од стариот нотес“, се забележува влијанието на војната која тогаш владее. Конески пишува за *крваво време, ноќна доба кобна, полноќ зловна*, но се забележува и еден револуционерен карактер, кој провејува особено низ „Песна за животот“:

Како лаеле пците,
како било кално –
сето ме наваса сега
во темничиштево пално.

Крваво време

сето си
 гола, измачена мрша!

Со чекан една по една
 глави бабуњави кршат...

И-и-и-и!
 Задишени
 напред вјасаме,
 не се даваме,
 настрвени
 ќе касаме!¹

Конески во поезијата ја доловува суштината на повоениот контекст, кој го затекнува во неговите творечки почетоци - борбите, националното градење и обнова и значајните општествени пресврти. Првата творечка фаза на Конески е во духот на социјалистичкиот реализам кој е заеднички за сите тогашни југословенски литератури (1945-1950). Според Виолета Мартиновска, иако поетиката на социјалистичкиот реализам не нуди многу можности за истакнување на креативниот индивидуалитет, сепак во оваа фаза Конески најавува творец кој допрва ќе се разликува на полето на поезијата². Поемата „Мост“ и „Земјата на љубовта“ имаат значајно место во оваа прва фаза. Тој целосно се посветува на доброто на општеството, правејќи ја екстривертноста единствен прифатлив начин на размислување. Покрај тоа, неговите песни се издвојуваат по нивниот напор и префинетост во поетскиот јазик, како и по тоа што даваат потемелна рамка за темата на книжевното дело. Во оваа поема Конески го искажува работниот елан на младината која своеволно се впушта во обнова на татковината за која до неодамна се бореле. Првата стихозбирка, „Земјата и љубовта“, е напишана целата во духот на патриотско-борбени чувства, карактеристична за генерациите што први во историјата на нашиот народ ја доживуваат слободата на Македонија. Љубовта кон татковината на Конески е целосна и сеопфатна. Како што поочува и Невена Исакова: „Конески и со мисли и чувства живее со нејзиното минато (Илинденски мелодии, Тешкото), со нејзината револуционерна борба во НОБ (Сончева колона, Песната), со нејзината слобода и изградба (Пролетна песна, Мостот) и со светлите ликови од минатото (Средба со Жинзифов)“³³. Во изразот на некои од овие песни особено се забележува влијанието на народната лирска поезија и традицијата. Понекогаш за Конески инспирација е народната песна, а некогаш и народните ора, народниот вез, па дури и митот и легендата кон кои поетот негува

1 Б. Конески, *Од стариот нотес*, Целокупни дела на Блаже Конески: Критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов, Том I, МАНУ, Скопје, 2011, стр. 13.

2 В. Мартиновска, *Актуелна и неисцрпна поетска ризница* (Поезијата на Блаже Конески, подготовка В. Тоциновски), Феникс, Скопје, 2004, стр. 19.

3 Н. Исакова, *Блаже Конески*, Литература за III клас, Просветно дело, Скопје, 1976, стр. 124.

особено пиететно чувство. Познатото народно оро Тешкото, Конески го пресоздава во лирска песна која како и орот е одраз на многувековните патила на нашиот народ и неговата борба за слобода. Во оваа песна, составена од десет осумстишни строфи, се провејува тагата:

О тешкото! Зурли штом диво ќе писнат,
штом тапан ќе грмне со подземен екот -
во градиве зошто жал лута ме стиска,
во очиве зошто ми навира река
и зошто ми иде да плачам ко дете,
да превијам раце, да прекријам лик
та гризам јас усни, стегам срце клето,
да не пушти вик.⁴

Внатрешниот ритам на песната ги спојува личното со колективното. Се нижат лирско обоени слики, од емотивни и описни до метафорични, асоцијативни и мисловни. Орот кај поетот буди асоцијации за непокорливиот дух на нашиот народ и е доказ за нераскинливата врска меѓу народното творештво и авторската поезија која црпи инспирација од традицијата. Самиот Конески, во есејот „Еден опит“ говори за неговата „интимна врска со традицијата, и тоа во еден период кога процесот на модернизација и нашата средина ја упатуваше неизбежно кон други начини на изразување, оддалечувајќи ја од наследството на уметнички обработениот збор во рамките на оралната поезија.“⁵

Втората поетска фаза на Конески (1951-1961) ги опфаќа посланијата: *Песни и Везилка*, во кои внесува ирационални и интимни моменти во стиховите. Овие песни се одликуваат со симболи кои упатуваат на феноменот и природата на творечкото создавање и една автореференцијална и металиричка нишка во песните. Архетипските симболи и митологијата се забележуваат во стиховите преку циклусите за: Крале Марко и Болен Дојчин.

Третата поетска фаза (1961-1981) ги содржи посланијата: *Записи и Темни води*, каде што љубовта е носечки фокус преку кој се доживуваат и преобмислуваат нештата. Конески за љубовта во поезијата вели: „Во поезијата, како и во љубовта, сè е речено, а сепак треба сè допрва да се рече“. Во оваа фаза се забележува и присуството на религиозните мотиви и одреден молитвен призив. „Молитва за сон“ од збирката „Стари и нови песни“ објавена во 1979 година е приспивно - молитвена песна. Таа е песна - молитва за сон упатена кон сонот: *Од високи брези / од предели зрачни / на клепкиве слези / и приказни зачни* (Конески, 2011а: 273).

4 Б. Конески, Од стариот нотес, Целокупни дела на Блаже Конески: Критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов, Том I, МАНУ, Скопје, 2011, стр. 35.

5 Б. Конески, Ликови и теми, Култура, Скопје, 1990, стр. 254

Во последната фаза на поезијата на Конески се вбројуваат сите преостанати посланија на поетот. Последното послание Црн овен навестува растажени и вознемирувачки опомени за смртта, тежноста, безизлезот. Разновидноста на мотивите и темите кои ги опфаќа Конески во неговата поезија е неисцрпна рзница на восхит, љубопитства и недоистражености.

Во поезијата на Конески се забележува и иновативноста наспроти традицијата, која можеме да ја увидимме во однос на позицијата во која се наоѓа македонската современа лирика наспроти народната лирика и лириката на соседните литератури. Конески ги „очудува“ митот и легендата, иновацијата се забележува и на јазично ниво и освежувањето на зборот. Конески ја поистоветува идејата за јазикот со нацијата, за што и самиот говори во песната „Отпор“:

Поради силниот збор, макар на непризнат јазик,
сè уште одбирам звуци на македонската лира.
Тоа е мојот штит, рамен на вашата сила,
силници! Зашто гробот со сите и вас ве збира⁶.

Конески, поради своето широко познавање на македонската реч и неговата дејност на полето на лингвистиката, своите стихови ги пишува со спокоен јазичен израз и прави внимателен избор на зборовите, со што остава впечаток на отсуство на напрегнатост за да се дојде до зборот. Користи навидум вообичаени изразни средства, но тој одмерено ја гради семантиката на поезијата, со што постигнува совршество во изразната поетска форма.

Со својата поезија Конески воспоставува континуитет со претходните текови на македонската лирика, реализирајќи една автентична и мошне плодна синтеза на традицијата и пулсацијата на новото време. Неговата поезија не само што ги рефлектира колективните историски искуства, туку и ги испреплетува личните и колективните наративи, премостувајќи го јазот помеѓу индивидуалните емоции и поширокиот контекст на општествените борби. Предлагајќи го тријадниот модел: традиција- колектив-автор, смета дека и тој самиот нужно создава во дослух како со постојната културна традиција така и со јазикот, сензибилитетот, кодот и духот на колективот, како и на сопствената епоха: „Јас вршев иновација, ги вклопував старите пораки во современ израз и ги варирав по начин што му одговара на интересот на современиот човек.“ За песната „Болен Дојчин“ Конески се инспирирал од истоимената епска народна песна во која се раскажува за јунакот Болен Дојчин. Влијанието на народното творештво се забележува во песните: „Болен Дојчин“, „Стерна“, „Одземање на силата“, „Марковиот манастир“, „Кале“, „Песјо Брдце“ итн. Во овие поетски медалјони како да се излеале во најнепосреден вид

6 Б. Конески, Од стариот нотес, Целокупни дела на Блаже Конески: Критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов, Том I, МАНУ, Скопје, 2011, стр. 324.

сите суштински сознанија на поетот-гениј од неговото богато и разновидно животно и творечко искуство.

Со специфичен осет за детектирање на општествените и книжевните услови тој се приспособува на секоја фаза и соодветно на неа твори и работи. Оваа одлика на поезијата на Конески го издига на позиција на творечки колос. Од негувањето на револуционерниот дух се препушта на интимизмот и внесува ирационални и интимни моменти во стиховите во новата фаза на развојот на македонската лирика. В. Урошевиќ за Конески вели: „Тој никогаш нема да ја прифати деперсонализацијата на поетскиот израз, т.е. за него поезијата останува говор зад кој треба да стои личноста на поетот која сака да ја искаже својата посебност и исклучителност. Оттука, поезијата на Конески е еден вид личен дневник и биографските елементи се присутни речиси во сите негови збирки, но прочистени и претворени во стихови низ процесот на уметничка трансформација. Тој е силна поетска личност која останува врзана за интимната поезија и постојано докажува дека таквиот поетски израз никогаш не застарува.“⁷ Убавината на многу стихови е токму во субјективноста, во личната трагика, во личните проекции. Блаже Конески, долги години не се изјаснува експлицитно за својата поезија, но во краткиот есеј „Архитектонскиот принцип“ го артикулира прашањето за уметничкото создавање и интимноста: „Уметноста, вели Конески, претставува еден наш начин на артикулирање, осмислување и хаосот кој ги напаѓа сите наши чула и преку нив целото наше битие, уметноста ја штити нашата личност од безобразноста...“ (Конески, 1990:305)

Поетската материја на Конески се карактеризира со диференцирачки одлики во однос на поетските опуси на другите македонски, современи поети. Станува збор за длабочината на неговата поезија, за едноставниот јазичен израз својствен нему, лиричноста, доследноста во поетскиот дострел, соодносот меѓу научното и уметничкото во неговата поетска мисла и големиот придонес кој тој го дава за осовременувањето на поетскиот израз во македонската поезија на начин споредено со другите, приемчив за поетските искуства на светот, но пред сè, следејќи го патот на сопственото учење и увиди кои се усогласени со неговата креативна суштина и единствениот поетски глас. Уште од првите поетски подвизи на Конески се забележува длабочински слој во неговите песни. Во периодот на обнова и изградба, поезијата е под влијание на општествените случувања и е свртена кон опевање на општото чувство на родољубие - . Митрев ќе забележи дека „нашиот поетски фонд со поезијата на Конески стана покомплициран- во секој однос побогат.“⁸ Оваа комплицираност потекнува од тематската продлабоченост на песните, од неговото бдение за егзистенцијалното и филозофски возбудувања на човекот и светот, длабоко сочувство со народот од минтото и поврзување и осовременување на зрачењето на народната песна.

7 Влада Урошевиќ, „Да се истрае својата судбина (За поезијата на Блаже Конески)“, во: Блаже Конески, Везилка. Скопје: Арс Ламина - публикации, Арс Либрис, 2021, стр. 71-74.

Лириката на Конески се одликува и со сензибилност, која е како воздржана, длабока болка потисната длабоко во себе и кондензирана во пишение во кое се идентификуваат човекот, колективот и универзумот. Поезијата на Блаже Конески е отворена и во постојана динамика, таа ги прикажува неговите најдлабоки чувства, неговите животни искуства и зреење. Повторлив мотив одбележан со болка, тага, белег на напуштеност и празнина, во неговите песни е осаменоста и тагата. Голема, широка тага, но истовремено и потисната, пригушена и строга. Болката што ја раѓа осаменоста, во мигови поприма космички димензии, исто како што е небесно и ехото на крикот на неподдражаната љубов. Како тематски концепт осаменоста е присутна во неговите збирки „Стерна“, „Записи“ и „Стари и нови песни“. Таа предизвикува и болка која е со иста големина како и љубовта, тој во песната „Пред годишнината на татковата смрт“ вели:

„Мајко моја, толку сме осамени
богати само со силата на залудна љубов.“⁹

Осаменоста не само што предизвикува болка туку таа предизвикува и меланхолија и очајување. Осаменоста во поезијата на Блаже Конески не е песимизам, очај, ниту пак нихилизам. Осаменоста се појавува како вистинска жал, предизвикувач на болка за животот кој постојано минува и зрелоста која доаѓа токму пред целосното заминување на животот. Сознание кое предизвикува да се развие чувство на осаменост и копнеж.

Возвишеноста на поетскиот чин во поезијата со стремеж за целосна хармонија на пеењето и мислењето, поетските идеи како сублимат на семантичко ниво и внатрешната кохерентност ја даваат длабочината и словитоста на песната која „За едно пее, за друго збори“, како што вели поетот во својата „Песна I“. Самиот Конески го цитира Новалис кога говори за тоа дека песната мора да биде неисцрпна, како човекот или некоја добра изрека. Во однос на јазикот, тоа е поезија со директен јазик, непосредна, во изобилан контекст, строга со зборот и дарежлива со неговото значење; по структура е поезија која менува многу класични и модерни поетски форми. Поезијата на Конески се движи од врзан во слободен стих, понекогаш проследен во кратки прозни песни, а секогаш со свој печат, поезија со вонредно богата сликовита метафора во функција на хармоничен, обол современ звук на македонската песна. Читањето на која било поезија на Блаже Конески бара читателот да биде подготвен да го промени светогледот и да се впушти во областите каде што поетот владее со јазикот. Конески пишува за осаменоста од свој личен аспект и како претставник на колективното. Таа поттикнува враќање на мемориите од минатото, размисли за зрелоста и староста, соочување со околината и соочување со себе, преку сите овие примери таа е присутна во песните на Конески.

8 Д. Митрев, Оглед кон поезијата на Блаже Конески во: Поезијата на Блаже Конески, подготовка В. Тоциновски, Феникс, Скопје, 2004, стр. 68.

9 Б. Конески, Од стариот нотес, Целокупни дела на Блаже Конески: Критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов, Том I, МАНУ, Скопје, 2011, стр. 224

Јазикот како културен аспект е особено значаен за поезијата на овој великан. Во едно директно обраќање опоменува и предупредува: „Послушајте Македонци!... За нас повеќе отколку за многу други во светот јазикот претставува со сè што е на него создадено како говорен и пишуван текст најголемо приближување на идеалната татковина, тој е заправо единствена наша комплетна татковина. И оние наши места што се испустени живеат во нашата традиција со песните, приказните, гатанките и пословиците, запишани некогаш во нив, и оние наши места што се испустени ги опишува, опева и слави современата литература на македонски јазик. Затоа и во моменти на ломења, раслојувања и колебања последно што треба да ни паѓа на ум е да ги поставуваме под прашање придобивките на нашата самостојна акција на јазичен план.“ За сите тие боиници со и за македонскиот литературен јазик, Конески испишал и посветил песни. Тој создава своевидна лирска историја за Рајко Жинзифов и Коле Неделковски во „Средба со Жинзифов“, за Кочо Рацин во „Очовечување“, „Тетин Ристе“, „Ракување“, „Македонски Поети“, „Помен“ и во циклусот „Чепмите“, за Никола Вапцаров во „Смртна песна“, „Македонски поети“, за Григор Прличев во истоимената песна во збирката Везилка, за Коце Солунски „Потера“ и „Нова година 1992“.

Димитар Митрев за поетскиот јазик на Конески вели дека е „ослободен од поетизаторски драперији, упростен е до степен што може незабележливо да премине во структурата на народниот збор, а веднаш потоа да си ја врати индивидуалната автономност.¹⁰“

Многу од особеностите што го разликуваат современиот македонски јазик од традиционалниот устен поетски јазик се преликани во македонската уметничка поезија. Веќе во XIX век се снесува народниот јазик во книжевна употреба и се започнува со повтеж да се создаде еден општ литературен јазик. Како што забележува Црвенковска (2021, 32) во овој период веќе се обликува тврдењето дека „македонските народни говори, т. е. македонскиот народен јазик е единствениот што може да ја остварува општествената, соединителна и просветителна функција среде македонскиот народ“. Блаже Конески покажува темелно разбирање на сложените политички и општествени контексти кои го обликувале развојот на македонскиот јазик во тој историски период, но и големо влијание во создавањето на изразот на македонската современа поезија. Со ова се сложува и Матеја Матевски, кој вели: „Нашата култура денес, и секоја помисла за феноменот Македонија со право се поврзуваат со името на Блаже Конески и, пред сè, со неговото име, зашто тој ги осветлуваше и афирмираше... пред лицето на современиот свет суштината на македонското битие, основните негови белези, израз и потврда на неговото историско постоење и на неговата иднина: јазикот и литературата.¹¹“ Близок

10 Д. Митрев, Оглед кон поезијата на Блаже Конески во: Поезијата на Блаже Конески, подготовка В. Тоциновски, Феникс, Скопје, 2004, стр. 35.

11 Матевски Матеја, Делото на Блаже Конески (Остварувања и перспективи) – Меѓународен научен сбор по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески, Скопје: МАНУ, 2002, стр. 77.

став на ова има и Милан Ѓурчинов, кој го нарекува Конески „стожерна личност кој сестрано ја обележил својата епоха“ и „ренесансна личност на нашата културна преродба кој постојано ја имаше пред себе *глобалната визија на својата епоха*.¹²“

Блаже Конески, доајенот на македонската современа литература, дава значаен придонес во поезијата, истакнувајќи ги културните и општествените елементи во своите дела. Неговото поетско патување може да се разбере низ различни фази кои ги рефлектираат историските контексти, литературните текови и личниот развој. Неговата посветеност на македонската култура, патриотизмот и интегрирањето на народните елементи во неговите дела значително придонесува за збогатување на неговото наследство во македонската литература.

12 М. Ѓурчинов, Блаже Конески, стожерна личност – белег на епохата, 2002

Андреј Медик Лазаревски

УДК 82-3.0

Структурата на фикцијата според теоријата на Маргарет Мекдоналд

Во есејот *Јазикот на фикцијата* на Маргарет Мекдоналд, кај нас објавен во книгата *Теорија на прозата* во превод на Атанас Вангелов, Мекдоналд истакнува дека не сака да се занимава со делото од литературен аспект, туку, сака да го разгледува фикцискиот јазик од логичката страна и таа вели дека сака да се обиде да ја претстави логиката на фикцискиот јазик и да го определи логичкиот статус на неговите изрази. Па така, на почетокот на есејот, Мекдоналд поставува неколку клучни прашања, што потоа низ примери од *Ема* на Џејн Остин ги одговара и пробува да ја постави логиката на јазикот на фикцијата. Па така, таа се прашува: На каков начин постигаат сличност фикцискиот јазик со јазикот на други контексти и по што се разликуваат?; Што пренесуваат тие контексти?; Како се поврзуваат меѓу себе?; Дали може да се каже дека станува збор за лажни или вистинити потврди?¹

Но, пред воопшто да можат да се одговорат овие прашања и нешта поврзани со јазикот на фикцијата, мора да се определи што е тоа фикција. Мекдоналд, смета дека фикцијата е спротивставена на фактот, онака како што имагинарноста ѝ се спротивставува на стварноста. Но фикциските дела, смета Мекдоналд во *Јазикот на фикцијата*, не се имагинарни, фиктивни или нестварни, туку фикциските дела го исполнуваат светот со нови целисти. Дефинирање на фикцијата имаме уште во антиката – кај Аристотел тоа би бил *mythos*-от што би можеле да го определиме како

¹ Според: Маргарет Мекдоналд, *Јазикот на фикцијата* во Маргарет Мекдоналд и др., *Теорија на прозата*, Прир. и прев. Атанас Вангелов, Скопје, Детска радоста, 1996, стр. 44.

приказна или фабула, односно како што вели Аристотел во *За поетиката*: *Фаабулата, пак, е подражавање на дејството, зашто тука под „фабула“ го разбираам склопот (т.е.) составот на собитијата*². Но, Мекдоналд, понатаму во есејот вели дека едно фикциско дело е голем сложен прирок и дека токму така го разбираат неговите читатели кои немаат потреба ниту да знаат ниту да веруваат дека тој прирок карактеризирал каков било подмет³. Оттука можеме да ја определеме фикцијата како *глагол* односно како *дејство* или како *случување*. Токму како што и Аристотел забележува во изнесениот извадок погоре. Од ваквите случувања, секако дека можеме да добиеме некаква приказна, некаков *mythos*. Но, она што Маргарет Мекдоналд го истакнува е дека не е важен вршителот на дејството, туку самото дејство и дека токму таму се прави дистинкцијата реалност – фикција. Ова и го потврдува Мекдоналд со примери од *Ема* на Џејн Остин, при што вели дека Остин „мами“ со постоењето на некоја девојка Ема и дека таа девојка која *дејствува* во романот е псевдоозначување, а судовите се лажни, па дури оди дотаму да ги определи и како лишени од значење⁴. Па оттука, ако гледаме и во случај со *Госпоѓа Даловеј*, на пример, ликот на Даловеј е тој подмет со кој Вирџинија Вулф *мами*, но нам како читатели не ни е важно дали таа фактички постоела или не, туку важно ни е како тој лик дејствува во *mythos*-от и што тоа дејство означува. Даловеј е тоа псевдоприкажување, а Вулф користејќи зборови и реченици го пишува текстот на романот, а не раскажува за себеси. Аристотел во *За поетиката* при определба на *характерите* е на *иста линија со ова, имено тој вели* *характерите се она според коешто и лицата што дејствуваат ги наречуваме вакви или онакви*⁵. Низ призмата на Мекдоналд, ваквите реченици и зборови секако се лажни односно фикционални, но не би рекол дека се лишени од значење, тие, сепак, нешто означуваат. Ваква поставеност на имињата и тоа што го означуваат може да се најде и во Платоновниот дијалог *Кратил* кој се осврнува токму на ова прашање. Имено, во вториот дел од дијалогот, во разговорот меѓу Сократ и Кратил, се истакнува дека имињата се договори помеѓу луѓето. Ваквите договори ги имаме и помеѓу авторот и читателот. Имено, нас Вирџинија Вулф нè договара дека ние ќе влеземе во приказната на Госпоѓа Даловеј и додека читаме, треба да сме уверени во нејзиното дејствување. Но, штом романот заврши или штом нашето читање престане, ние сме свесни дека тоа е фикција, не е реалност и дека тие имиња дадени за нешто што е означено не ја означуваат вистинската суштина на нештата, како што се вели во *Кратил*⁶. Мекдоналд на ова би додала само дека авторката не ја раскажува историјата за некоја реално постоечка Госпоѓа Даловеј, туку, напротив, ја раскажува историјата на предмет од нејзината фантазија, како и тоа дека *убедувачкиот карактер на едно раскажување е замен таен договор во кој раскажувачот и неговата публика се застапуваат за целосна слобода; еден*

2 Аристотел, *За поетиката*, Прев. Михаел Д. Петрушевски, Скопје, Култура, 1990, 1450а 2-4.

3 Маргарет Мекдоналд и др., *Теорија на прозата*, стр. 46.

4 Ibid. стр. 45.

5 Аристотел, *За поетиката*, 1450а 5-6.

6 Според: Платон, *Кратил*, Прев. и предговор Весна Томовска-Митровска, Скопје, Магор, 2006, стр. 6.

раскажувач лаже и, нормално, неговата публика не е изиграна⁷.

Оттука, можеме да кажеме дека досега имавме мал обид за определување на поимот на фикцијата – приказна, *mythos*, нешто спротивно од реалното, па дури и лажење и мамење. На ова може да се надоврзе едно мислење кое се среќава кај античкиот прозаист Лукијан од Самосата кој вели: *Моите лаги се многу почесни од лагите на другите поради едно: со тоа што признавам дека лажам, јас, всушност, ја кажувам вистината. (...) Се надевам дека ќе ги избегнам обвинувањата на луѓето поради тоа што признавам дека не сум кажал ниту една вистина*⁸. И како го истакнувам ова, сфаќам дека со ова мислење се надополнува сето тоа за кое досега зборувавме и само ја потврдува фикцијата како таква, односно една реалност во која читателот свесно влегува, дозволува да живее и излегува и притоа е свесен дека ништо таму не е вистинито. И едно прашање кое го поставува Мекдоналд, понатаму во есејот совршено се надоврзува на ова. Имено, таа прашува: *Дали кога некој раскажувач го изнесува тоа за кое знае дека е лажно, не е измамник, а пак неговите дела не се „ткаенина од лаги“*⁹ И на ова прашање може да се развие една цела етичка дискусија околу самото лажење како чин, за неговата моралност, но и едно друго прашање околу тоа дали фикцијата можеме да ја определиме како бела лага односно како лага која не е неморална и која не наштетува. Мекдоналд самата потврдува дека уверливоста што ја произведува уметноста е ненамерна грешка¹⁰. Но поширока експликација за етичките аспекти на фикцијата во моментот не е потребна.

Кај Маргарет Мекдоналд има и еден став со кој се унапредуваат лажните судови што се изнесуваат во еден фикциски текст, односно тие се неутрализираат и биваат ниту лажни ниту вистинити: *би можело да се каже дека авторот ги унапредува лажните фикциски судови и оти тој, неговата публика, ги потчинува тие судови на своето размислување, а притоа ниту авторот ниту публиката ги потврдуваат*¹¹. Со ваквото непотчинување на судовите кои се лажни се прави со, всушност, свесното и намерното потчинување на нив кога биваме читатели. Тоа се постигнува со делумно истакнување на лажноста на тие изрази во самиот фикциски текст, иако никогаш отворено авторот не вели: „ве лажам“. Таквото неутрализирање или непотчинување на лажните судови се постигнува со т.н. префрлувачи како *си беше еднаш или преку седум планини и седум мориња* или *еднаш многу одамна* со кои авторот има за цел да ја смири критичката мисла на слушателот, го „заведува“ да влезе во самиот фикциски текст. Ваквите префрлувачи не мора секогаш да бидат експлицитно дадени, тоа може да се поттикне и со отвореност на нарацијата како што имаме во *Госпоѓа Даловеј* на Вулф:

7 Маргарет Мекдоналд, *Јазикот на фикцијата*, стр. 50.

8 Лукијан од Самосата, *Вистинска приказна*, Прев. Светлана Кочовска-Стевовиќ, Скопје, Или-или, 2020, стр. 5-8

9 Маргарет Мекдоналд, *Јазикот на фикцијата*, стр. 46.

10 Ibid. стр. 50.

11 Ibid. стр. 52.

Госпоѓа Даловеј рече дека самата ќе ги купи цвеќињата, бидејќи Луси имаше работа преку глава. Сè ќе се врти наопаку; доаѓаат луѓето на Рампелмејер. И тогаш си помисли Клариса Даловеј, какво утро – свежо, како создадено за деца на морскиот брег.¹²

Ваквиот влез во романот со создавањето слика во која има цвеќиња, непозната средина, со непознати имиња и со помислата дека утрото е свежо како создадено за деца на морскиот брег, ја создава истата или слична слика што би ја создала една приказна во која има непозната принцеза, во непознат висок замок на непознато место на некој напуштен брег, а ваквата споредба нека не звучи банално. Оти отворениот, но и непознатиот влез тука, во *Госпоѓа Даловеј* на Вулф нè внесува во едно непознато, нè примамува, заведува и залажува и нè повлекува да знаеме дека влегуваме во средина која не ни е јасна, но тоа не е исто како реално влегување во Лондон и лунсање по неговите улици. И намерно велам „лунсање“, а не „лутање“ оти низ фикциските случувања читателот фиктивно лута, а тоа не е исто со фактичкото лутање – затоа нека лунса¹³.

Очигледно е дека „S се преправа дека r“ не го подразбира (=имплицира) r. Се придвижуваме, тука кон тезата според која евентуална вистина на r може да биде последица само на некое „совпаѓање“. Разбирливо, кога еднаш ќе се открие таа вистина, ни едно идно S (или раскажувачот) не ќе може да се преправа веќе освен r, затоа што е невозможно да се преправиме дека некој суд е вистиносен кога тој навистина не е таков и кога го знаеме тоа. Од друга страна, во некоја фикција „S се преправа дека r“ не може да подразбира „не-r“ ни дури „можеби r“. Значи фикциските искази се од друг тип во споредба со тврдењата.¹⁴

Во *Кратил* на Платон, ликот на Сократ вели: *Со здружување на слогови се составуваат имиња и изрази, а со здружување на имињата и изразите ќе составиме нешто големо, убаво и цело.¹⁵* Но, кога станува збор за означувањето на тоа големо, убаво и цело создадено од здружување на имиња, работата е многу покомплицирана. Затоа, како што беше наведено и погоре во текстот, луѓето се договараат, што одредено име ќе значи.

12 Вирцинија Вулф, *Госпоѓа Даловеј*, Прев. Зорица Теофилова, Скопје, Ад Вербум, 2015, стр.7.

13 Ваквата игра со синонимното значење на глаголите *лута* и *лунса* намерно ја правам поради дистинкцијата на фактите и фикцијата, на реалното и фиктивното; *лута* како глагол е многу соодветен за лагата во реалниот свет, додека *лунса* како (по)книжевен збор препознатлив во македонскиот јазик преку поезијата на Ацо Шопов сметам дека е многу соодветен за темата за која се обидувам да зборувам во текот на овој текст; со ваквата дистинкција и зборување за разлики во глаголите е соодветна и со теоријата на Маргарет Мекдоналд која зборува токму за прирокот како главен во фикцискиот текст.

14 Маргарет Мекдоналд, *Јазикот на фикцијата*, стр. 54.

15 Платон, *Кратил*, 425а.

Но, во фикцијата тие договори можат да бидат прекршени па A да не е еднакво на A односно, по примерот на Мекдоналд, S да не биде секогаш S , туку може да се преправа и дека е p . Со ваквото прекршување со правилата на философската логика, доаѓа до изместување на границите на односот: ознака и означено, а со тоа и изместување на фактите. Па, така тие зборови кои се здружиле во нешто големо, убаво и цело, тука веќе означуваат некое друго убаво и цело со што може да се прекрши вистинската релација субјект – објект, но и не мора. Затоа и Мекдоналд вели дека со преправањето на S во p не се подразбира не- p или можеби p , туку напротив во фикцијата може и да биде и да не биде и да биде, можеби, било кое тврдење – останува на договорот за (до)вербата која читателот ја има во авторот. Совпаѓањата на ознаката и означеното што ја има во секојдневниот говор и што прави едно тврдење да биде вистинито, не секогаш е така во фикцијата. Таму совпаѓањето може да е прекршено, а врската меѓу ознаката и означеното да биде прекршена, скршена или одново создадена. Тука може и да е неважна философската дилема и судир што го има меѓу каузалните реалисти и антиреалистите околу научното познание и прашањата, поврзани со тоа, дали од старт треба да се отфрлат исказите кои не се емпириски и експериментално потврдливи или дали јазичните изрази кои означуваат и опишуваат ентитети и процеси, кои се опитно неподатливи и восприемливо недофатни е комплетно независна од тоа дали процесот или ентитетот, има или нема реална егзистенција¹⁶. Книжевноста т.е. фикцијата во ваквиот судир, секако дека би била повеќе наклонета кон антиреалистите, што е очекувано и по самото нивно име со кое ги определуваме, но дури и во тој случај, фикцијата би одела еден чекор понапред и нема ниту да влезе во потврдата дека е во ред да се размислува и за исказите кои се опитно недофатливи. Туку, таа би размислувала на начинот дали таа нова „реалност“ која ја создава е реална, дали може доволно оној кој ја спознава и восприема да ѝ верува, колку бива мамен од еден исказ кој не е реалистично опитлив, но дури може и да се стави таа опитност под знак прашалник, па и да се зборува дали воопшто оптиливоста на дејствувањето во фикцијата е важна, но повеќе треба да се интересира каде фикцијата се наоѓа кога би зборувале околу вистинити или лажни искази. Бидејќи фикциското создавање на двојни реалности какво што имаме во расказот *Речиси љубовна* на Масимо Бонтемпели и таа игра со сенките која се создава внатре, нешто што Платон во својата *Политеја* го определува како подражавање на веќе подражаваните идеи, односно како сенка на сенките. Но и создавањето реалност на куб, какво што имаме во односот на *Госпоѓа Даловеј* на Вирџинија Вулф, *Часови* на Мајкл Канингам и филмот *Часови* на Стивен Далдри. Тука, земен е ликот на госпоѓата Даловеј од романот на Вулф пренесена е во друг современ роман *Часови* на Канингам, а потоа е земена и третпат, пренесена на филмско платно во истоимениот филм на Далдри. Ваквото дуплирање, односно триплирање на реалноста воопшто и не е засегната од прашањето: Дали можеме исказите кои не се опитно

16 Бошко Караџов, *Логичка анализа на научното познание*, Скопје, Аз-буки, 2021, стр. 14-15.

потврдливи да ги земеме за вистинити? Туку напротив, се отвора една целосно нова поетичка дискусија околу подражавањето на подражавањето на поддржавањето од кое Платон би бил згрозен и би ги протерал од идеалната држава, а Аристотел, веројатно, би рекол дека тоа е одново и одново создавање на тоа како нешто треба да биде правејќи дистинкција меѓу поезијата и историјата. Таа дистинкција е токму засегната од тоа дека *S* може и да е *S*, но и *p*, но и не-*p*. Затоа, Мекдоналд истакнува дека фикциските искази се од друг тип, а со тоа се прави и разлучувањето од секојдневниот и од научниот говор кој може да се определи како вистинит или не и за кој може да се дискутираат повеќе прашањата кои досега ги подотворивме.

Понатаму, во есејот *Јазикот на фикцијата*, Мекдоналд зборува за теоријата на емотивната функција, односно за емоционалниот израз. Преку примери од *Џејн Ејр* на Шарлота Бронте таа вели: *Шарлота Бронте се служи – или барем остава впечаток дека се служи – со својот јунак за да ги изрази, по мошне соголен начин, своите лични искуства сè со цел да подбуди емоционална рекација кај своите читатели; би можело да се приговори дека таа повеќе ги „описува“ своите емоции отколку што ги изразува*¹⁷. И тука повторно се поставува прашањето во однос на реалното во фикцијата бидејќи кога се посочува нешто вака, како што тоа го прави Мекдоналд дека Ш. Бронте преку својот јунак ги изразува своите искуства и емоции, не може, а да не се прашаеме за улогата на авторот во самата фикција. Да, свесни сме дека фикцијата нужно произлегува од „главата“ на авторот, од неговата имагинација, па и преку подражавање, но колку автобиографското, игра улога во фикциското е, исто така, легитимно прашање. Колку фикцијата може да не биде автофикција, доколку гледаме на тоа дека сите автори тргнуваат од сопственото искуство без разлика дали зборуваме за лично доживеано искуство, читачко искуство или некакво друго? Колку можеме да знаеме дали *Вирџинија Вулф* не се проектира себеси во ликот на *Септимус* во *Госпоѓа Даловеј* или колку размислите на ликот на *Даловеј* на крајот од романот, поврзани со смртта, не се лични размисли и не се рефлектирачки кон самиот автор? *Ох! Си помисли Клариса, среде мојата забава смрт, си помисли*¹⁸. – колку овој глагол *помисли* не е и *помислиВ*, колку тој глагол може да биде *Хамбургеровиот* глагол на внатрешно доживување, но не само на ликот туку и на авторот. Со ова, уште еднаш се потврдува дека при разговори за фикцијата не можеме да зборуваме за емпириски опитливи искази, туку напротив, исказите се движат од реалниот живот на авторот, преку неговото творештво, преку ликовите од тоа творештво низ некои други приказни со ликови преземени од творештвото, до читателот или гледачот што исто така имаат реални животи. Постојаното движење на фикцискиот посебен исказ од реалност во фикција и обратно не дозволува дискусија по повод прашањето за вистинитоста на исказите, туку остава можност само за поопширно толкување. Затоа, кога Мекдоналд се прашува за тоа кој ја кажува емоцијата или кој ја предизвикува емоцијата кај читателот

17 Маргарет Мекдоналд, *Јазикот на фикцијата*, стр. 56.

18 *Вирџинија Вулф*, *Госпоѓа Даловеј*, стр. 159.

– авторот или ликот, таа не дава конечен одговор, туку истакнува дека конечен одговор не би ни бил можен и вели: *доколку не би можело да се разликува фикцијата од фактички ред благодарение на нормалните емоционални ефекти што понекогаш ги предизвикува фикцијата, теоријата на која се укажува само го реформулира разликувањето, а притоа да не го појасни*¹⁹. Ваквото реформулирање може и да се земе како и една од главните нешта што фикцијата ги прави, имено, реформулирање на реалноста, та создавање нови реалности низ кои се лунса. *Да се раскаже една приказна, тоа значи да се породи нешто, а не да се соопштат факти*²⁰. Може да е така, но и не мора.

Прашањето за користењето на јазикот секако дека е едно од поважните прашања кога зборуваме за пишување фикција. Каков е тој јазик на фикцијата? Каков треба да е јазикот кога се пишува фикција? Колку тој јазик на фикцијата се разликува од секојдневниот јазик?

*Дали книжевноста е посебен вид на јазик или посебна употреба на јазикот? Дали е таа посебно устроен јазик или, пак, јазик кој има посебна доминација; (...) книжевноста подеднакво ги подразбира и својствата на јазикот и особено внимание усмерено кон јазикот*²¹.

Овие прашања се многу релевантни кога зборуваме општо за философијата на фикцијата. Маргарет Мекдоналд во есејот, истакнува дека раскажувачот го користи општиот јазик со сите негови општи термини, но никогаш не се успева во тоа фикцискиот јазик да биде наполно фикциски. И тоа е така бидејќи раскажувачот се користи со термини што ни се нам познати од фактичкиот живот, но сепак раскажувачот ја има моќта од тие природи да ги раскине стандардните подмети и да понуди нешто што има фантомска сличност и што би го оддалечило читателот од фактичкото во користениот јазик. Но како и да е, истакнува Мекдоналд, речиси и да не постои целосно фикциско дело, бидејќи, како што ги дава и примерите во есејот Лондон секогаш ќе биде дел од *Ема*, Русија дел од *Војна и мир* или, пак, Индија дел од декорот на *Патиштата на Индија*, како што и Вестминстер не може да не е дел од *Госпоѓа Даловеј* или Даблин од *Даблинци* или Скопје од *Вистинита но не многу веројатна историја за семејството Пустополски за куката покрај Вардар и за четирите прстени*. Но, тука се поставува прашањето што станува во овој случај, со јазикот што се користи во научнофантастичните романи, па и таму ако погледнеме во *Вистинска приказна* на Лукијан од Самосата, сепак колку и фактички да не постојат месечковци, сепак Месечината е земена како парадигма од фактичкиот свет, па и во сите приказни за чудовишта, марсовци, надземски појави, сепак им се придаваат антропоморфни карактеристики и особено, антропоморфен јазик. Тој јазик кој го имаме

19 Маргарет Мекдоналд, *Јазикот на фикцијата*, стр. 57.

20 Ibid. стр.70.

21 Džonatan Kaler, *Teorija kniževnosti (Sasvim kratak uvod)*, Prev. Dragan Ilić, Beograd, Sluzbeni glasnik, 2009.

стандардизиран и усвоен во нашето фактичко живеење, не може никогаш докрај да биде раздвоен и издвоен од фикцијата. Затоа и во прашањата што Калер ги поставува за оваа тема во својата *Теорија на книжевност*, вели дека книжевноста ги подразбира сите својства на јазикот. Тие својства се такви какви што се преземени од фактичкиот свет. Но сепак, авторот подразбира доволно креативност, смелост, а на крајот во тоа е и писателската вештина, да може тој јазик да го модифицира, видоизмени и на некое *S* да му го одземе *S*-то и да му прилепи некое *p*, да му го раскине фактичкото означено и да му прилепи ново кое ќе биде во функција на книжевноста. Затоа, кога зборуваме за јазикот на фикцијата не можеме никогаш да зборуваме за исклучиво секојдневен јазик кој само се говори на одреден начин во функција на самата фикција, исто како што не можеме да зборуваме дека фикцискиот јазик е целосно нов и измислен јазик. Туку, токму тоа ново, авторско, комбинирање на природите во еден нов, убав, голем, сложен прирок кој формира една целина (песна, расказ или, пак, роман) го прави јазикот да биде фикциски. Бидејќи фикцискиот јазик, пред сè, дејствува, а тоа дејствување подразбира дејството да не биде еднакво на фактичкото, туку напротив да очудува. Затоа, како што пишува и Мекдоналд, нема проблем доколку еден раскажувач додава непозната улица во градот кој на сите ни е познат, или, пак, припише нови карактеристики на некоја историска личност. Бидејќи токму тука се крие, повторно, Аристотеловата дефиниција за дистинкција меѓу книжевност и наука (т.е. поезија и историја), имено не да се каже какво нешто е, туку како нешто *би требало да биде*. Или како нешто може да биде. Токму тоа е и разликата меѓу историскиот роман и самата историографија, имено, *еден историски роман не се оценува по исти критериуми како и една историска книга*²². Бидејќи фактите во фикцијата не се важни, додека во историографијата се единственото важно нешто. Во фикцијата го имаме префрлувачот дека: *Еднаш, многу одамна, во еден непознат град...* нешто се случило, додека, пак, во фактографијата, знаеме точно дека во Скопје, во 1963. година, на 26. јули, во 5 часот и 17 минути се случил катастрофален земјотрес. Додека, пак, во фикцијата, тој земјотрес може и да смени време и место и број на жртви и година... Мекдоналд тврди дека еден раскажувач не искажува информативни тврдења дури и кога нив реално ги има бидејќи Лондон не е исто во *Госпоѓа Даловеј* и оној кој пред неколку години излезе од Европската унија, исто како што *Русија како декор за приказната на Ростови се разликува од Русија што ја освоил Наполеон и во која ги нема Ростови*²³. Така, како што заклучува Мекдоналд на крајот на есејот, *иако фикцијата не се состои од тврдења по однос на животот или природни настани, таа често посега по животното искуство како модел за своите сопствени поврзувања*²⁴.

Од сето ова што досега беше кажано, беше направен еден обид да се добие слика за тоа каков е фикцискиот јазик, каква е неговата логика и, на крајот, да се даде едно

22 Маргарет Мекдоналд, *Јазикот на фикцијата*, стр. 66.

23 Ibid.

24 Ibid. стр.69.

можно објаснување за тоа што е фикцијата. Маргарет Мекдоналд чиј есеј беше предмет на анализа во овој текст на крајот вели:

Фикцијата содржи, всушност, широк распон на плаузабилни поврзувања тргнувајќи од најчистиот натурализам до најлудата екстраваганција. (...) На литературната критика ѝ се паѓа во дел да ги анализира различните типови на плаузабилност кои станале (...) А пак иако, можеби, ќе биде невозможно да се посочат правилата што би дозволиле да се опфати еден или друг вид плаузабилност, можно е да се каже што е тоа кое го прави или пак не го прави едно дело плаузабилно.²⁵

Оттука, во ваквите различни видови плаузабилни поврзување колку и тие да не се конвенционално логички издражни, сепак во фикцијата функционираат. Колку и S да не S сепак во фикцијата има смисла. Бидејќи, повторно доаѓаме до Аристотел со примерот кој и самата Медоналд го дава – *неможноста која уверува, вреди повеќе од можноста која не уверува*. Оттука, може да се каже дека дури во фикцијата, ако таа е добро искажана и ако верно е пренесено тоа *како би требало да биде* може и повеќе да биде уверливо од тоа како е, а реципиентот воопшто и да не се противи на тоа што фикциското кажување не е вистинито. Од сето ова што досега беше кажано, целата анализа на есејот на Маргарет Мекдоналд, одново и одново го поставуваат прашањето за односот фикција – фактичка стварност, за односот на уметноста и животот, прашање за кое досега во овој текст беше во неколку наврати, барем нешто, споменато.

На крај, повторно се враќаме на јазикот на фикцијата – каков е тој? Каква е неговата логика? Видовме дека излегува надвор од конвенционалните правила на јазикот, надвор од конвенционалните правила на философската логика, надвор од стандардната употреба на јазикот како што е случај во секојдневниот говор. Мекдоналд со *Јазикот на фикцијата*, направи едно портретирање на фикцијата како феномен со акцент на јазикот кој таа го употребува, со определување на фикцијата како еден сложен прирок, со лоцирање на *префрлувачите* како карактеристични за фикцискиот текст и со определувањето на фикцијата како нешто што се движи над и надвор од расправата за вистините и лажни искази. Со овој текст се направи обид да се објаснат, протолкуваат и проанализираат нештата за кои Мекдоналд зборува, а секако, сето тоа доведено во корелација и паралела со веќепостоечки теории во книжевната наука, философијата, естетиката и логиката.

25 Ibid. стр. 69-70.

Користена и консултирана литература:

- Аристотел. *За поетиката*. Прев. Михаил Д. Петрушевски. Скопје: Култура, 1990.
- Бонтемпели, Масимо. „Речиси љубовна“ во *Тајна игра: антологија на италијанскиот расказ на XX век*. Прев. Анастасија Ѓурчинова. Скопје: Сигмапрес, 1996.
- Вулф, Вирџинија. *Госпоѓа Даловеј*. Прев. Зорица Теофилова. Скопје: Ад Вербум, 2015.
- Канингам, Мајкл. *Часови*. Прев. Јана Андреевска. Скопје: Три, 2016.
- Караџов, Бошко. *Логичка анализа на научното познание*. Скопје: Аз-буки, 2021.
- Лукијан од Самосата. *Вистинска приказна*. Прев. Светлана Кочовска-Стевовиќ. Скопје: Или-или, 2020.
- Мекдоналд, Маргарет. „Јазикот на фикцијата“ во *Теорија на прозата*. Приредил и превел Атанас Вангелов. Скопје: Детска радост, 1996.
- Платон. *Кратил*. Прев. Весна Томовска – Митровска. Скопје: Магор, 2006.
- Платон. *Политеја*. Прев. Елена Колева. Скопје: Три, 2002.
- Хјум, Дејвид. *Испитување на човечкото познание*. Прев. Димитар Башевски. Скопје: Слово, 2001.
- Kaler, Džonatan. *Teorija kniževnosti (Sasvim kratak uvod)*. Prev. Dragan Ilić. Beograd: Sluzbeni glasnik, 2009.
- Hamburger, Käte. *Logika kniževnosti*. Prev. Dr Slobodan Grubačić. Beograd: Nolit, 1976.

преводи

Превод

Дамјан Блажески, Зорана Младеновиќ и Оливера Ристески,
студенти од втора година на Групата за шпански јазик,
под менторство на Сања Михајловиќ - Костадиновска и Игор Поповски.

(Преводот беше зададен како вежба во рамките на предметот Шпанска
книжевност – книжевноста на XVIII и XIX век)

УДК 821.134.2-6:811.163.3'255.4

33-ТОТО ПИСМО ОД „ПИСМА ЗА ЕРУДИЦИЈАТА И ЛЉУБОПИТСТВОТО“ ОД БЕНИТО ХЕРОНИМО ФЕИХО

Текстот во продолжение е превод на извадок од триесет и третото писмо од делото „Писма за ерудицијата и љубопитството“ („Cartas eruditas y curiosas“) од шпанскиот автор Бенито Херонимо Феихо (1676-1764) и е интересен, бидејќи и покрај временската дистанца од повеќе од 250 години од објавувањето на овие писма до денес, се чини дека дилемата за тоа каков став да се заземе во однос на преземањето нови, странски јазици е сè уште актуелна, не само во шпанскиот туку и во секој јазик. Секако, и во македонскиот.

Ви оставаме самите да оцените дали се согласувате или не со ставот на Феихо.

Драг господине,

Тонот со кој ме известувате за тоа дека многумина ми забележуваат поради воведувањето на некои нови зборови во нашиот јазик, ми дава јасно до знаење дека и Вие сте еден од нив. Ова што го слушам ниту ме плаши, ниту ме изненадува, бидејќи очекував дека нема да бидат малкумина оние што ќе ме обвинуваат по ова прашање.

[...]

Јас би се сложил со оние што слепо се водат по правилата, кога нивната цел не би била и на останатите да им го наметнат својот јарем. Тие имаат добра причина за тоа. Недостигот на талент ги принудува на таквата сервилност. Неопходни се вдахновение, блен, возвишеност за да се понуди добро решение и да се скршне од добро познатиот пат. Ненадарените луѓе се како децата во училиште, кои ако пишуваат во тетратка без линии, ќе го потрошат мастилото на чкртаници и мачканици. А оние, пак, со

возвишен дух, ги постигнуваат најдобрите резултати кога великодушно ќе се откажат од општоприфатените норми. Затоа, пожелно е секој да даде онолку колку што му дал создателот на природата, а не сопствената умешност да ја крои според туѓа мера. Оние што немаат сила да го досегнат врвот, нека си седат на подножјето, но нека не се обидуваат да ја величат несмасноста, ниту да ги обвинуваат за непознавање на вештината оние на кои вдохновението им дало храброст.

Во оваа смисла, би можеле да се согласиме дека, општо земено, воведувањето нови и странски зборови во сопствениот јазик е одлика на стилот. Но, зошто? Затоа што малкумина се тие што ја имаат потребната вештина да направат ваков спој. За тоа се потребни суптилност и проникливост. Според мене, не треба да има извештаченост ни неумереност. Исто така, сметам дека е оправдано да се користи заемка од друг јазик кога во сопствениот нема еквивалент; па така, дури и да може да се објасни истото со два или три домашни збора, подобро е кога би се кажало само со еден, од каде и да доаѓа тој. На овој начин, за помалку од еден век, додадени се повеќе од илјада латински зборови во францускиот и во други јазици, и уште повеќе во шпанскиот јазик, преземени од латинскиот и францускиот јазик. Би се осмелил да посочам дури две илјади зборови во новиот речник, од кои ниеден не може да се сретне кај авторите што пишувале пред почетокот на минатиот век. Ако толку заемки досега беа дозволени, зошто сега не би биле други? Да се мисли дека шпанскиот јазик или кој било јазик на светот ја има сета можна и потребна широчина е само показател на непознавањето на опсежноста на идеите, за кои се потребни различни зборови за да се изразат.

Оние што по секоја цена го негираат прифаќањето на нови зборови, оваа ограниченост ја нарекуваат *чистота на шпанскиот јазик*. Многу е невкусно да се именуваат нештата како што налага каприцот, грешката или страста. *Чистота!* Попрво би требало да се нарече *сиромаштија*, оскудност, беда, грубост.

[...]

Можеби ќе ми кажат, а мислам дека и го велат, дека во друго време било дозволено да се посегне по изрази од други странски јазици, бидејќи во тоа време шпанскиот јазик сè уште ја немал потребната широчина, но дека денес е излишно, бидејќи веќе имаме зборови за сè. Што можам јас да кажам на ова освен да го пофалам нивното задоволство? Ќе ви покажам само преку една група поими дека ни недостасуваат многу зборови. А, што станува ако ги земеме сите во целост? Реков една група поими, а ќе ги земам за пример оние зборови со кои се изразува некакво *дејство*. Безбројни се дејствата за кои немаме зборови, ниту ни е од помош за нив новиот речник. Ќе наведам неколку: немаме зборови за *дејство на сечење*, на *фрлање*, на *мешање*, на *ситнење*, на *излучување*, на *мешање вода* или друга течност, на *копање*, на *искоренување* и сл. Зошто не би можел да се послужам со латинскиот јазик за да ги означам овие дејства и да ги употребам зборовите *ампутација*, *проекција*, *микстура*, *екскреција*, *ондулација*, *екскавација*, *авулзија*?

СТУДЕНТСКИ СТАВ

Андреј Ангелковиќ

УДК 821.163.3-4

O TEMPORA, O MORES!

*„Сите среќни семејства наликуваат едно на друго,
секое несреќно семејство е несреќно на свој начин...“*

(„Ана Каренина“ - Лев Николаевич Толстој)

Ја воспоставуваме тезата дека вселената се состои од 12 честици (6 кваркови и 6 лептони), кои на каков било начин заземаат дел од нашето постоење. Сите ги сведуваме дека личат една на друга, бидејќи заземаат дел од просторот. Единствени на свој начин, како? Од веќе одминатите години на развивање на науката се поставуваат хипотетички услови за постоење на едни посебни честици, кои со подоцнежни исражувања се сведуваат на нивно вистинско постоење (античестици). Секоја од дванаесетте честици има своја една и единствена спротивна честица – античестица. Секоја слична една со друга, а сосема различна, сосема спротивна (развивање на Дикарова теорија – равенка, врз база на теоријата на релативноста и надоградувајќи се врз работата на Варнер Хајзенберг и Едвин Шродингер). Спроведувајќи го ова во реални услови се поставува прашањето: Дали човековата заедница од примитивните заедници до денешното, таканаречено, општество на демократијата, важи определбата за различноста и мизеријата, како во секоја група, така и во секој сектор посебно. Каде што заблуденоста на човекот како интелектуално битие, е, де факто, една анархичност за која тој самиот е свесен, но не и желен да ја промени.

Еден парадокс, кој бил втемелен од Зенон од Елеја, а потоа добро објаснет од страна на Аристотел („Физика“) вели дека движењето е, всушност, само илузија. При трка на двајца, Аристотел вели: *При трка, најбрзиот тркач никогаш не може да го престигне најспориот, затоа што гонителот мора прво да стигне до точката од која што гонетиот тргнал, па според тоа, најспориот секогаш има предност.* И се објаснува убаво преку трка на Ахил со желка. Ако е познато дека Ахил трча десет пати побрзо од желката, но тргнува од точката N, 100 метри зад желката која се наоѓа во точката M1 (на желката ѝ е дадена

предност), за да ја престигне желката, Ахил мора прво да стигне до точката М1. Но, кога Ахил ќе стигне во точката М1, желката веќе поминала 10 метри, и стигнала до точката М2. Сега Ахил трча до точката М2, но како и претходно: додека тој поминал 10 метри, желката поминала еден метар, и сега е на точката М3. Осврнувајќи се на реалноста гледаме дека бирократијата, во преден план изразена, делува врз општествени промени како што посочува, да се подобри секој сектор од функционалноста на заедницата, но додека ја достигне промената, анархичноста којашто констатира дека ја има совладано на дел од патот повторно се наоѓа пред неа. Со што се доведуваме до една илузија на движење каде дел по дел од сцената се заменува со простори со неверојатно силна гравитациона сила која вшмукува во празен простор на заглупавеност дел по дел, парче по парче од менталната и интелектуалната материја која ја поседува човекот како битие над битијата. Бирократијата на која е базирано целото општествено уредување, претставена со мноштво хипократни малоумници, ја спроведуваат систематизацијата и така се угнетува моралот на човек како единка, тој самиот.

Ако **„Гравитацијата е тивка господарка на вселената“**, која сила би била присутна во тоталното сегашно разорување на општеството и воведување на новата анархија?

Дали тоа би било базично патријархалната вредност од времето на нашите прабаби и прадедовци, дали тоа би било енормната импровизирана слобода со која одделно секој со својата сопствена мизерија на погледи се уништува на свој начин, или, пак, демократијата којашто не е ни поразлична од една општа фатаморганата која постои, а сепак не е присутна во маргините на општеството? Или од забоста на институциите се сведува на несоодветната ажурност на квалитетот од областа на културната дејност?

Доаѓа време во кое за претставник на една заедница според романот на Џорџ Орвел „Животинска фарма“ ќе биде поставен, кој друг ако не свињата, или, можеби, веќе и ја спроведува генерално целото општество приказната на Орвел? Најтрагичното е што заблудениот човек, а ги има доста, ќе зачекори, ќе оди и оди до работ на бездната и ќе се фрли, само поради тоа што тоа му го има наредено лидерот кој го има поставено на чело на заедницата од каде што му е и книшката. **Маркирани умови, заробени во своја сопствена несреќа.** Додека не ги запалиле на 451 фаренхајт или пак забраниле, или додека не почнале да доаѓаат и да не затвораат поради книгите што ги имаме дома (што верувам дека и ќе се случи за одреден временски период, зависно математички како ќе ја дефинираат функцијата) ќе се повикам на зборовите на Михаил Булгаков од неговата маестрална „Мајсторот и Маргарита“ кој вели вака : „Малодушност – еден од најстрашните човекови пороци“. Не можејќи да се освести разумот самиот, од таа немоќ, се саботира и лета надвор од нормалниот тек.

Доаѓа едно време (пак ќе речам, може и веќе да е тука) во кое, судството на бирократијата, ќе ги осудува сите кои ќе излезат и покажат квалитет, ќе бидат осудени на робија или, пак, уште пострашно на смртна казна, поради отстапување

од нискоморалната воспоставена вредност. А каде се гледа тоа? Движејќи се низ различни кругови од луѓе со најразлични карактерни квалификации, согледувам дека е сè поприсутна себичноста и лицемерството како едно тајно демонско сочинение. Луѓе кои меѓусебно си разменуваат најразлични зборови на љубов, а кои свртувајќи си грб се убиваат со зборови. Книжевност, уметност, музика, инженерство, просвета... Во моментот сите сфери во кои би требало да се истакне големината на интелектот ќе ги дефинирам вака: Збир од егоцентрични лицемери, кои сите припаѓаат на множество несреќници. Од пропаднати религии кои се ништо повеќе од насоченост на која страна ќе биде приклонет разумот, од ortho вистинско, правилно, до морални предводници кои знаат само, по старо кажано, за азно и ништо повеќе. Верувањето како утеха на човекот не ја оспорувам, ниту, пак, учењето на секоја од религиските школи, го оспорувам гревот кој излегува од нивните институции. НО СЕТО ТОА е резултат на несреќноста која е енорно присутна низ кислородот. Уште еднаш цитирајќи го Булагаков : „Нема зли луѓе, има само несреќници“.

Решение за сето тоа е:

- градење на еден разум, кој ќе има зголемено лачење на серотонин, оксиготин, кои ќе делуваат на целиот организам, а преку нас и на глобалното функционирање на заедницата. Прегратката е таа која го подигнува оксиготинот. Кога мозокот ќе биде во едно позитивно расположение, не тој туку ние, тогаш би било спроведено едно систематско размножување на позитивното дејствување, со кое би се ставило крај на бирократијата и на анархијата кон која се стреми општеството;

- да се погледне секоја единка себеси, да направи лична промена, да направи чекор. Па кога од една единка, човек, тоа ќе се прошири на сите, кога огледалните неурони (кои, де факто, се одговорни за емпатијата) ќе го видат тоа, самите го активираат разумот и тогаш, гледаш почнало да се спроведува започнатото менување на ситематската поставеност, да цели кон позитивна надоградба на нормите;

- рестрикција на медиумите и отстапување од глупоста и несреќата, базирана на лажни реплики кои го спроведуваат тој режим во разумот на човекот.

За сите среќни семејства да личат едни на други, не треба да се разликуваат по несреќата туку да се дејствува еманципирано во сведување на нејзиното присуство на минимум до целосно тежење кон 0. Да се постави општеството во референтен систем во кој ќе му се спротивставуваме на проблемот, а не во кој ќе бидеме проблем, дури биле и несвесни за тоа. Со растеретена мисла кон борба против анархичноста на несреќните волци!

УДК 821.163.3-4

ПИРЕЈ

„Племето наше е пиреј и не го ништи ни една војска! Ама ти колку сакаш кошкај ја, корни ја, куби ја таа пак не умира. Само малку да допре до земјата и пак ќе оживее, ќе потера. Ништо не ја ништи таа трева!“ вели Петре М. Андреевски

Студентите се основата на едно општество. Тие се инвестициски капитал во кој вложувате минимален влог за после одреден период да може општеството да го користи профитот и бенефитите. Би требало да има и годишен принос во форма на дивиденда. Но, оваа инвестиција е долгорочна и има потреба постојано да се негува и благородно да се перцепира. Впрочем, како и секоја инвестиција, а оваа не е нималку како секоја, всушност, е една од најбитните. Инвестирањето во овој перспективноблагороден капитал може да се разгледува од неколку гледишта: влогот на студентите во образованието, влогот на професорите и академскиот кадар во едуцирање и реализирање на наставните и образовни програми, како и влогот на државниот систем во целокупниот процес.

Влогот на студентите во своето едуцирање и образование е индивидуален и секој го избира својот пат и начин, а влогот на академскиот кадар во пренесување на тајните на знаењето и науката претпоставуваме дека е поткрепен со дел од количеството елан кое го имаме ние студентите, а некогаш и поголем. Секоја чест за одредени академици кои се движечка инспирација со своето дејствување. И, секако, пристапот на државниот систем кон образовниот процес, пристап кој најмногу чкрипи, често нешто недостига, се одолговлекува или одговорноста сукцесивно се пренесува.

Зошто беше неопходно неколкупратно одложување на мерката студентски оброк, зошто е потрбено неколкупратно намалување и пазарење за износот кој е предвиден со оваа мерка? Буџетските расходи од овој тип се едни од најблагородните. Не е доволна теоретска младинска стратегија, потребно е формирање на национално младинско тело кое на дневно ниво ќе ги детектира недостатоците и проблемите, каде што ќе се дискутира и ќе се предложуваат мерки и можности кои ќе бидат од интерес на младите. Потребен е долгорочен пристап за зголемување на средствата за образование и наука кои во иднина десеткупратно ќе се исплати, а зголемувањето на приносот од година во

година сè повеќе ќе се зголемува. Критичкото размислување и секојдневно анализирање на неправдите и области кои се од морален аспект значајно да се подобрат, се еден вид на дивиденда во овој процес како дополнителен бенефит за општеството во целина.

Потребно е да се промени маргиналниот пристап и константното пресметување на опортунитетниот трошок кон воведување и имплементација на мерките предвидени за младите и студентите. Големата доза на резерва, одолговлекување до последен момент и долгиот процес до имплементација беа присутни во мерките предвидени во корона-кризата, мерките за студентски оброк, студентските стипендии и речиси секоја мерка е подложна на одложување и непотребна калкулација. Ние сме тука и тоа нема да го дозволиме, барем колку ни овозможуваат можностите и предвидените услови, а чинам ресурсите ни се неограничени. Предизборниот и изборен период не треба да претставуваат единствен простор и време за ветувања за студентски и младински мерки. Младите треба да се секојдневен приоритет и императив, во спротивно, светлото на крајот на тунелот не се гледа, а ние тоа нема да го дозволиме, бидејќи, како што кажува Петре М. Андреевски:

*„Племето наше е пиреј и не го ништи ни една војска! Ама ти колку сакаш
кошкај ја, корни ја, куби ја таа пак не умира. Само малку да допре до земјата
и пак ќе оживее, ќе потера. Ништо не ја ништи таа трева!“*

УДК 821.163.3-4

ШТО ЗНАЧИ ДА СЕ БИДЕ МАКЕДОНЕЦ?

Што значи да се биде Македонец? Што значи да се биде родољуб? Дали македонскиот патриотизам е само одраз на национализмот или е нешто друго?

Во прогласот од силогосот „Македонија на Македонците“ објавен во илјада осумстотини деведесет и првата година стои: „Во таквата очајна положба нашата драга мајка Македонија гледа на нас со очи полни солзи и вели: Ако сте навистина мои деца, ако во вашите жили сè уште тече македонска крв, тогаш е подобро да загинете со мене отколку да останете живи сведоци на исчезнувањето на македонската народност. Не верувајте им веќе на интригите на соседните народи коишто работат за мојата пропаст. Вие сте чеда од мојата утроба, па макар зборувале турски, грчки, бугарски, српски, романски, влашки или еврејски. Вие сте сите мои родени деца, верувале вие во Мухамеда, Мојсеја или Исуса. Иако ги признавате за старешини едни папата, други шеих исламот, трети егзархот, четврти патријархот, петти рабинот, пак сте вие сите деца од една иста мајка Македонија што плаче ден и ноќ колнејќи ве да се смирите, да се сложите и да се побратимите.“ Петар Манџуков во една преписка вели: „Ние знаеме, драги Костадине, дека нашата татковина се разликува по населението од Бугарија, Грција или Србија, кои се едно народни држави. Кај нас се настанати повеќе народности и вери. Кај нас има Македонци, Грци, Власи, Турци, Евреи, Албанци, Ерменци и Роми. Ќе мораме да водиме сметка за тој факт и нашата борба да ја усогласиме со интересите на тие народности.“ Оваа идеја е всадена и во Уставот на ТМОРО, каде вториот член гласи „За постигање на таа цел Организацијата се бори да ги надмине шовинистичките пропаганди и национални расправи, кои го цепат и ослабуваат македонското и одринското население во неговата борба против општиот непријател.“

Основата на Македонската држава е соработката на сите народи кои живеат во неа. Најголемиот борец за оваа идеја е Гоце Делчев. Даскалот бил толку многу сакан од народот, бидејќи самиот пропагирал за негова слобода од османлиските пранги на тиранството. Идеите на Делчев како „срцето на Организацијата“ се ширеле кон другите

револуционери, како што се Јане Сандански, Петар Поп Арсов, Ѓорче Петров. Сандански во неговиот манифест од илјада деветстотини и осмата, ги нарекува народностите на османлиската империја како негови „сотатковци“ и „сонародници“ во борбата за слобода. Во „Апелот до Македонскиот народ“ од илјада деветстотини деветнаесеттата се наведува следново: „Македонското население, без разлика на народност и вера, по сè што преживеа има цврста и свесна желба неговата земја да се запази цела и неразделена како самостојна политичка единица на Балканот.“ Авторите на овој апел биле старите илинденци, кои ја продолжиле идејата на Делчев, согледувајќи го мултиетничкиот карактер на неговата мисла. Оваа идеја продолжува и за време на НОБ. Факт е дека во партизаните имало и Македонци, Албанци, Власи, Срби и ред други народности, борејќи се против фашистичкиот окупатор. Сите овие примери носат иста порака, идејата за Македонската држава е да биде мултиетничка.

Да се биде Македонец значи да се толерираат сите народи во едно општество. Да се биде Македонец значи да се бориш против сите неправдини во околината, без разлика дали се тие извршени врз една етничка група или друга. Да се биде Македонец значи да се биде свесен за нашиот товар што е оставен од некогашните револуционери. Да се биде Македонец значи да се разбира светот како поле за културен натпревар на народите.

The background features a solid dark green color with several overlapping, semi-transparent light green geometric shapes, primarily triangles and polygons, creating a layered, abstract effect.

интервјуа

Тамара Николовска

УДК 378.091.212.014.67(497.7)(047.53)

МИЛА КОРУНОВСКА

претседателка на ФСС на ФЛФ

АКТИВНОСТА НА СТУДЕНТИТЕ Е ВО ПОДЕМ

Мила Коруновска е новата претседателка на Факултетското студентско собрание на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“. По повод новата функција, во интервју со неа разговараме за нејзините планови и цели, коишто студентите можат да ги очекуваат во текот на нејзиниот мандат.

КОЈА БЕШЕ МОТИВАЦИЈАТА ЗА ДА СЕ КАНДИДИРАШ ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ФАКУЛТЕТСКОТО СТУДЕНТСКО СОБРАНИЕ?

Мила: Главната мотивација ми беше љубовта кон Факултетот и кон сите убави искуства кои ги имав тука, минатите нецели 3 години и сфатив дека сакам на некаков начин да возвратам и да придонесам - Факултетот да е подобро место за сите негови студенти.

КОИ СЕ ЦЕЛИТЕ КОИШТО ЗА ВРЕМЕ НА ТВОЈОТ МАНДАТ, БИ САКАЛА ДА ГИ ПОСТИГНЕШ, А КОИ ПРОМЕНИТЕ КОИШТО БИ САКАЛА ДА ГИ НАПРАВИШ ЗА ПОДОБАР СТУДЕНТСКИ ЖИВОТ НА НАШИОТ ФАКУЛТЕТ?

Мила: Најпрво, сакам да ги задржам активностите коишто ги започнавме во претходното ФСС од коешто јас бев дел, како на пример: филмскиот клуб и поетските читања. Покрај тоа, секако, сакам да воведам и нови активности коишто би помогнале за зближување на студентите и коишто би придонеле, сите да имаме поинтересен и поактивен студентски живот.

НА КОЕ НИВО Е АКТИВНОСТА НА СТУДЕНТИТЕ ВО МОМЕНТОВ?

Мила: Од моја перспектива, активност на студентите е во подем, општо на целиот Универзитет, а можеби и во целата држава. Сметам дека и со Универзитетското студентско собрание, а и со индивидуалните студентски собранија, сме на добар пат, кој за идните генерации студенти ќе биде уште полесен за чекорење.

КАКВИ УСЛОВИ ТРЕБА ДА СЕ СОЗДАДАТ НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ СО ЦЕЛ ФАКУЛТЕТОТ ДА СТАНЕ ПОПРИВЛЕЧЕН ЗА ИДНИТЕ СТУДЕНТИ?

Мила: Најпрво, мислам дека треба активно да се слушаат жалбите и проблемите со коишто се соочуваат веќе запишаните студенти и Факултетот целосно да се посвети на елиминирање на веќе постоечките тешкотии кои постојат со студирањето, општо на УКИМ, а и на секој факултет посебно. Со тоа, најефикасно би се раширил добар глас за Факултетот и би бил попривлечен за што повеќе млади.

Понатаму, мислам дека самата промоција на Факултетот, треба да е попространа и да опфаќа доближување на Факултетот до што повеќе средношколци од цела Македонија. Нешто што би помогнало за тоа е поголема промоција на Еразмус+ проектите за мобилност кои може секој студент да ги користи.

СМЕТАШ ЛИ ДЕКА МАНДАТ КОЈ ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛОТ И ФАКУЛТЕТСКОТО СОБРАНИЕ ТРАЕ ЕДНА ГОДИНА Е ДОВОЛЕН ЗА ДА СЕ НАПРАВАТ И ПОЧУВСТВУВААТ ПРОМЕНИ?

Мила: Јас лично мислам дека мандатот од една година не е доволен, најпрво бидејќи голем дел од таа една година се испитни сесии и летниот период во кои студентите, разбирливо, не можат да се посветат на собранија и слични студентски активности, значи дека не е ниту целосна година. Од друга страна пак, на овој принцип има можност што повеќе студенти да се вклучени во Собранието и најмала е шансата на постоечките членови да им снема енергија за работа.

ВО МОМЕНТОВ Е АКТИВЕН ФИЛМСКИОТ КЛУБ ПРИ ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ, КАКВИ ДРУГИ АКТИВНОСТИ ОД ВАКОВ ТИП МОЖАТ ДА ВЛИЈААТ ЗА ПОГОЛЕМА ИНТЕРАКТИВНОСТ МЕЃУ СТУДЕНТИТЕ?

Мила: Слично со филмскиот клуб, моментално работиме и на клуб за читатели којшто би го започнале за брзо. Идејата е секој месец, членовите да читаат една иста книга за која потоа би дискутирале заедно. А за интерактивност, меѓу студентите, сметам дека најмногу би помогнале активностите коишто на некој начин би го одвлекле вниманието на студентите од секојдневните академски животи и би им дале прилика да се одморат, дружејќи се еднисодруги. Таква беше идејата зад нашиот филмски клуб.

*фотографијата е преземена од Инстаграм профилот на ФСС на ФЛФ.

Ставовите искажани во оваа рубрика не секогаш ги рефлектираат ставовите и уредувачката политика на списанието.

УДК 378.091.212.014.67(497.7)(047.53)

Ангела Таневска

ЕРАЗМУС+ СТУДЕНТИ ПРОФЕСОРИТЕ НА УКИМ СЕ ПОДОСТАПНИ, ВО СКОПЈЕ ИМА БРОЈНИ КУЛТУРНИ НАСТАНИ И ДОБРА ХРАНА

Нашиот универзитет „Св. Кирил и Методиј“ со години е дел од Еразмус+ програмата. Има склучено договори со неколку европски универзитети како што се: Универзитетот „Нова Сорбона“ - Париз III, Московскиот државен универзитет, Варшавскиот универзитет, Универзитетите во Белград и Загреб и Карловиот универзитет во Прага. Преку овие договори, студентите, постдипломците и професорите можат да одат на размена, да гостуваат на конференции или на проекти.

Во вториот број на студентското списание „In medias res“ одвојуваме катчезаколегите: Фабиан Сковрон кој доаѓа од Универзитетот „Адам Мицкиевич“ во Познањ, Полска и Елоиз Алеманду, студентка од Универзитетот во Каен, Франција - и двајцата на студентска размена на УКИМ во тековниот летен семестар.

Низ интервјуто, дознаваме како е да се студира на УКИМ наспроти во нивните „матични“ универзитети, што им се допаѓа најмногу овде, каков им е животот во Македонија и каков совет им даваат на колегите коишто планираат да учествуваат во Еразмус+ програмата.

ШТО ТЕ МОТИВИРАШЕ ДА УЧЕСТВУВАТЕ ВО ПРОГРАМАТА ЕРАЗМУС?

Елоиз: Отпочнување на Еразмус проектот е еден вид предизвик за мене. Да живееш една година - сама во држава која не ја знаеш е одличен начин како да научиш повеќе за себе, но и за другите. Го избрав УКИМ поради отсекот. Учам англиски и руски на исто ниво, и поради тоа, требаше да одам во Русија, но поради актуелната ситуација, францускиот универзитет ги укина сите партнерства со оваа држава. Мојот универзитет има многу партнерства со различни универзитети на Балканот. Никогаш претходно не сум слушнала за Македонија и кога ја видов оваа прилика, веднаш се заинтересирав; погледнав неколку слики на Интернет - и одеднаш ме обзеде авантуристичкиот дух во мене.

Фабиан: Сакав да имам искуство за студирање во странство и можност за подобрување на јазичните вештини. Студирам Балкански студии со македонски јазик, така што, изборот на Универзитетот во Скопје ми беше очигледен.

НА КОИ КУЛТУРНИ АКТИВНОСТИ ИЛИ НАСТАНИ НАЈМНОГУ ОЧЕКУВАТЕ ДА УЧЕСТВУВАТЕ ДОДЕКА СТУДИРАТЕ КАЈ НАС?

Елоиз: Имав можност да одам на студентската конференција во Охрид, која многу ми се допадна. Исто така, бев повикана да учествувам во некои активности со Катедрата за француски јазик. Најверојатно ќе присуствувам и со нетрпение ја чекам промоцијата на Студии за применети странски јазици во средните училишта, со студенти од моите студии.

Фабиан: Отворен сум за различни опции, ќе видам какви се можностите.

КОЛКУ СЕ РАЗЛИЧНИ СТУДИСКИТЕ ПРОГРАМИ, СТАНДАРДИТЕ И КАЖИ НИ ЗА НАЧИНОТ НА КОЈШТО СЕ ИЗУЧУВА НА НАШИОТ И ВАШИТЕ УНИВЕРЗИТЕТИ.

Елоиз: Најзначајната разлика меѓу француските и македонските универзитети е тоа што нашите додипломски студии траат три, а постдипломските - две години. Во Франција, има предавања во големите амфитеатри (каде што можат да присуствуваат до 300 студенти), и „обични предавања“ (каде што можат да присуствуваат 40 студенти). За време на предавањата, запишуваме што ни предаваат професорите и потоа работиме со материјалите што сме ги научиле од предавањата. Најголемиот проблем е што студентите не учествуваат премногу за време на часовите, ова е нешто што најмногу ми остави впечаток за УКИМ (на добар начин). Тука часовите се базираат врз спонтанна активност, додека во Франција мора да подготвуваме сè. Има некаква тензија за време на часовите, додека на УКИМ е похумано и поопуштено, што помага за искажување на своите идеи. Во Франција, чекаме за конкретен одговор и ништо друго. Исто така, приватните универзитети во Франција не се воопшто популарни бидејќи даваат дипломи кои не се признаени од Владата. Поради ова, државните универзитети се обидуваат да одржуваат многу високи стандарди за да можат да имаат прифатливи рати и да бидат највисоко на ранг-листите (бидејќи има околу 50 државни универзитети во Франција = многу конкуренција). Начинот на оценување се разликува по факултет. Мојот, се смени минатата година, сега имаме континуирано оценување покрај семестралните испити. Ова значи дека имаме ем повеќе стрес ем повеќе работа.

Фабиан: Во Полска студирам Балканистика со специјализација за превод. Тука избрав предмети, главно од Катедрата за преведување и толкување. Досега не сум забележал некои големи разлики. Разликата за мене е само големината на групите, навикнат сум на многу мали групи.

ШТО ВИ СЕ ДОПАЃА НА НАШИОТ УНИВЕРЗИТЕТ?

Елоиз: Ми се допаѓа тоа што нема долги предавања и тоа што часовите се поотворени за учествување. Професорите се достапни, а во Франција има огромна бариера меѓу студентите и професорите. Исто така, ми се допаѓа тоа што се организираат многу културни настани. За Скопје, многу ми се допаѓа тоа што не мора да пешачиш премногу за да стигнеш до некаде. Ги има предностите на секој голем град, но е без вообичаените недостатоци. Има многу интересни музеи. Ако ти се пешачи/планинари, Водно и Матка се лесно достапни. Не е толку потребно да се има автомобил. Можат да се видат многу прекрасни места. Храната е добра.

Фабиан: Ми се допаѓа атмосферата.

КАКОВ СОВЕТ БИ ИМ ДАЛЕ НА ИДНИТЕ СТУДЕНТИ КОИ РАЗМИСЛУВААТ ДА УЧЕСТВУВААТ ВО ПРОГРАМАТА ЕРАЗМУС?

Елоиз: Да се подготват и да не се оптоваруваат премногу, бидејќи не е лесно на почетокот. Мислиш дека никогаш нема да ги средиш документите и стресот, а и учењето нова култура е прилично предизвикувачки. Некогаш ќе се чувствуваш „глупаво“ зашто не знаеш како да постапиш во одредени ситуации, но тоа е нормално. Кога физички си таму, вреди. Се чувствуваш гордо дека си надминала сè и уживаш во запознавање луѓе кои доаѓаат од секаде, кога се запознаваш со нова култура, почнуваш да размислуваш пошироко. Навистина е незаборавно искуство.

Фабиан: Во моментот немам посебен совет. Сигурно ќе имам кога ќе помине уште малку време.

На нашиот Факултет, покрај проф. д-р Руска Ивановска-Наскова, која е продекан за наука и меѓународна соработка, одговорни за Еразмус+ соработките и размените се: институционалниот академски координатор, проф. д-р Зорица Трајкова-Стрезовска и административниот координатор, Дарко Митевски. Инаку, петмина студенти од Филолошкиот факултет го поминуваат летниот семестар на некои од странските универзитети. Двајца студенти од Катедрата за англиски јазик и книжевност: Виктор Велковски и Ева Томовска, престојуваат во Хрватска на Универзитетот во Задар, две студентки од Катедрата за преведување и толкување: Марија Николовска и Сара Стојановска, во моментот се во Австрија на Универзитетот во Грац и еден студент од Катедрата за полски јазик и книжевност - Димитар Неделковски, се наоѓа во Полска, на Универзитетот „Адам Мицкиевич“ во Познањ.

Во зимскиот семестар, престојуваат двајца студенти: Вероника Колура (Veronica Collura) од Универзитетот Палермо, Италија, и Елоиз Алеманду (Eloise Allemandou), од Универзитетот во Каен, Франција. Додека во летниот семестар покрај Фабиан и Елоиз, тука се и Катарзина Кравчек (Katarzyna Krawczyk) и Мириам Волсович (Miriam Wąsowicz) од Универзитетот во Гданск, Полска.

Од наставно-научниот кадар, во летниот семестар, на Еразмус-размена ќе оди еден професор од Филолошкиот факултет на Универзитетот во Загреб, додека пак, на нашиот Факултет преку Еразмус-програмата, гостуваат четиринаесет професори од универзитети во Полска, Турција, Чешка и Италија.

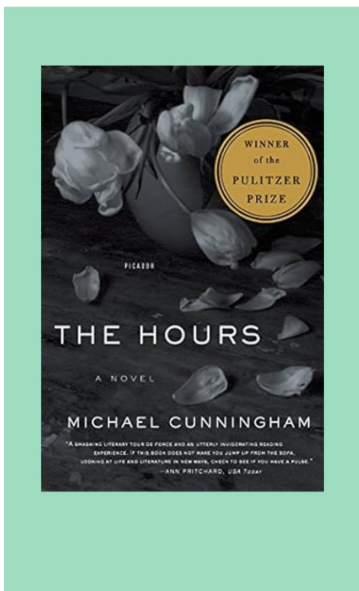
Во следното интервју ќе ги читаме искуствата на дел од нашите петмина колеги од Филолошкиот факултет коишто моментално се на Еразмус-размена на некои од европските универзитети.

СТУДЕНТИТЕ
препорачуваат

Ангела Бошкоска

Книга:
„Часови“
Мајкл Канингам

Филм:
„Awakenings“
Penny Marshall
(1990)

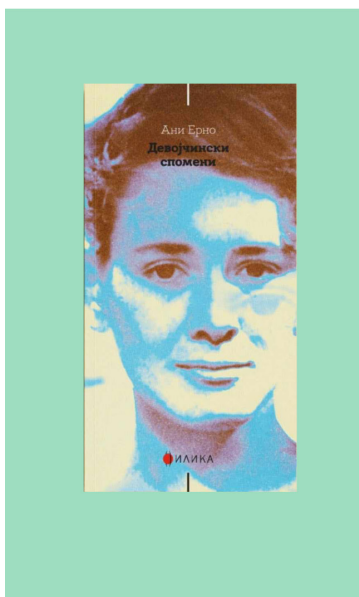

Албум:
„Заборавените обиди“
(пакет 3)
Tonyo San (2023)

Марија Велинова

Книга:
„Девојчински спомени“
Ани Ерно

Филм:
„Poor Things“
Yorgos Lanthimos
(2023)

Албум:
„Арома(н)тична“
Moir threads (2024)

Михаела Стевковска

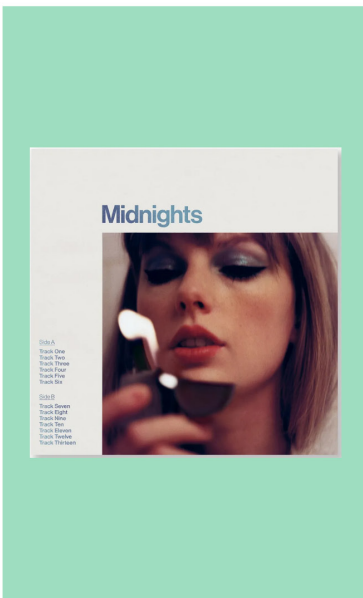
Книга:
„И други приказни“
Георги Господинов

Филм:
„Little women“
Greta Gerwig (2019)

Албум:
„Midnights“
Taylor Swift (2022)

The image features a white background with several geometric shapes. On the left, a dark green triangle points towards the center. On the right, a light green triangle points towards the center, and a smaller dark green triangle is partially visible at the bottom right. The text 'ВОЛОНТИРАЈ' is centered in the upper half of the image.

ВОЛОНТИРАЈ

Каде можам да волонтирам?

КУЛТУРА

**СТУДЕНТСКИ
ОРГАНИЗАЦИИ**

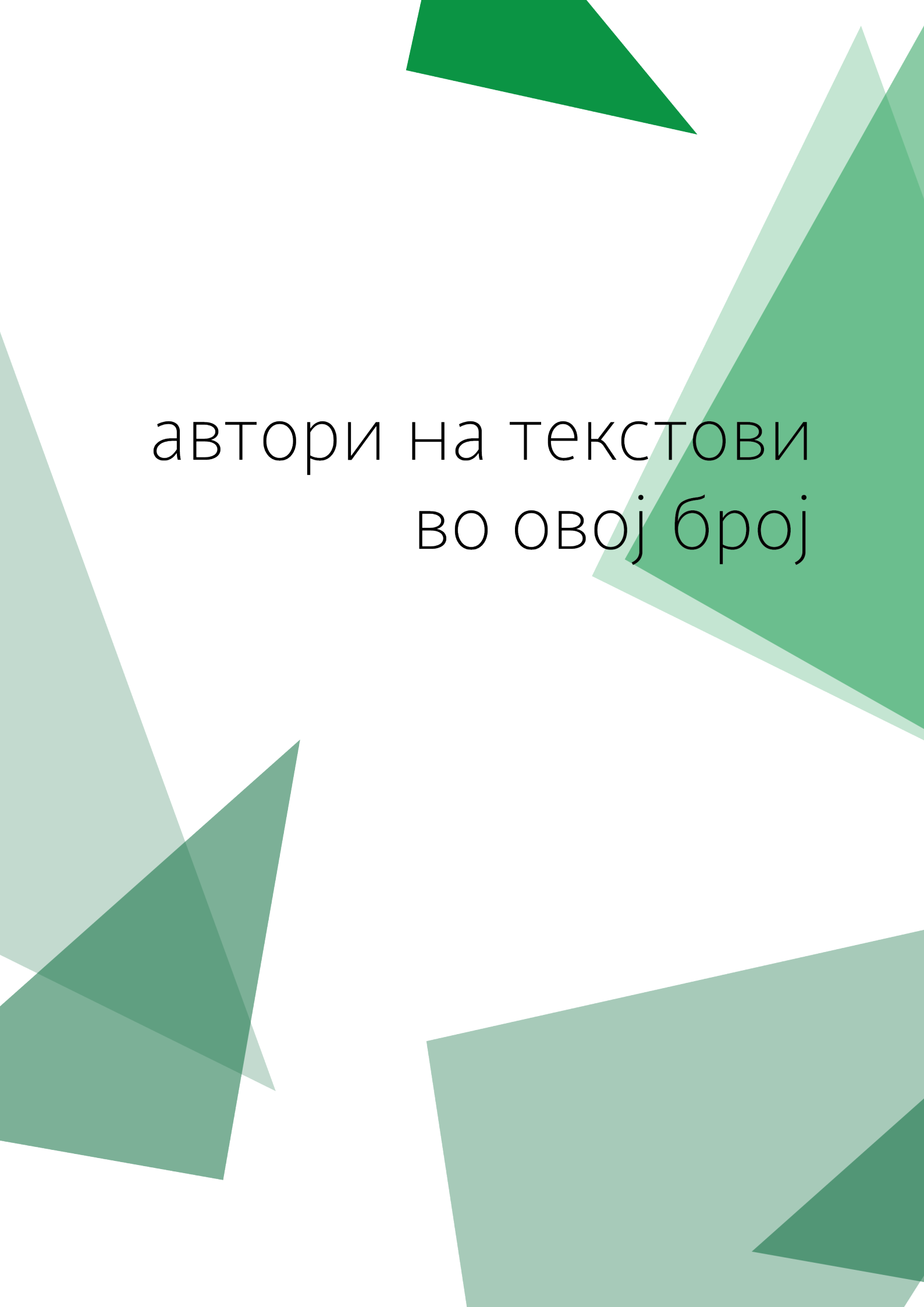

АКТИВИЗАМ

ЕКОЛОГИЈА

автори на текстови
во овој број

Магдалена Петровска

студентка на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Дијана Вујиќ

студентка на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Ива Делевска

студентка на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Дафина Веселиноска

студентка на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Борис Симоновски

студент на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Ирена Алексовска

студентка на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Анастасија Лефкоска

студентка на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Викторија Јовановска

студентка на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Рената Јовановска

студентка на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Лина Станоевска Пума

студентка на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Клементина Аврамовиќ

студентка на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Андреј Медиќ Лазаревски

студент на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Андреј Ангелковиќ

студент на Градежен факултет -
Скопје

Илија Колев

студент на Економски факултет -
Скопје

Петар Китанчев

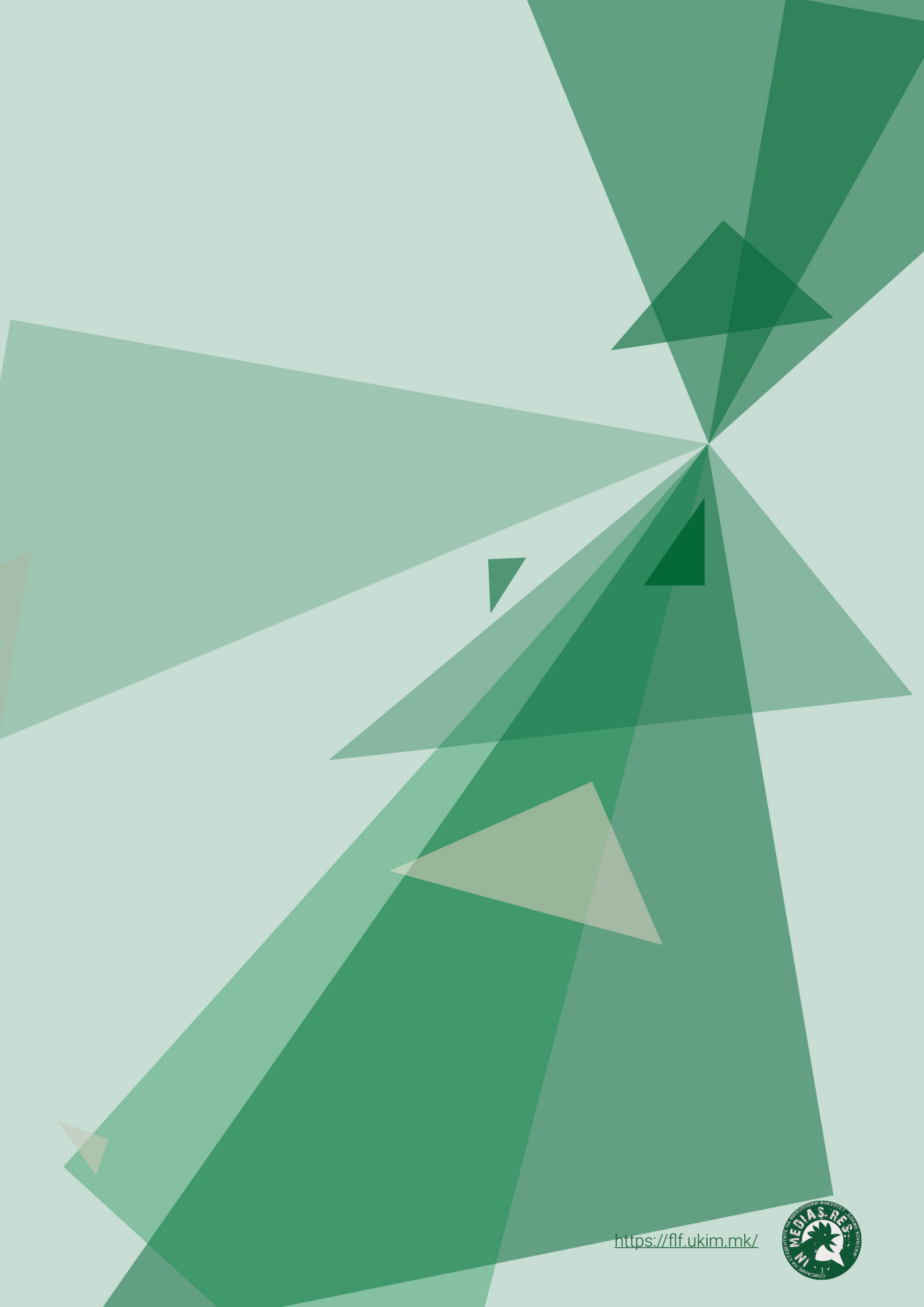
студент на Правен факултет
„Јустинијан Први“ - Скопје

Тамара Николовска

студентка на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

Ангела Таневска

студентка на Филолошки факултет
„Блаже Конески“

<https://flf.ukim.mk/>

